

RAPPORT 'Erven zonder financiële zorgen?!'

Een verkenning naar meer bescherming van erfgenamen door een kleine ingreep in het erfrecht

Oktober 2012

Centrum voor Notarieel Recht
van de Radboud Universiteit Nijmegen

en

Netwerk Notarissen

Coördinatoren:

Prof. mr. F.W.J.M. Schols (Freek), Radboud Universiteit

Mr. L.A.G.M. van der Geld (Lucienne), Netwerk Notarissen/Radboud Universiteit

Rapporteurs:

Mr. E.M.A. van Amersfoort (secretaris)

Mr. L.A.G.M. van der Geld

Mr. F.M.H. Hoens

Mr. J. Bossers-Crossen

Mr. T.F.H. Reijnen

Mr. J.W.A. Rheinfeld

Prof. mr. J.S.L.A.W.B. Roes

Mr. F.A.M. Schoenmaker

Prof. mr. B.M.E.M. Schols

Prof. mr. F.W.J.M. Schols

Radboud Universiteit Nijmegen

Netwerk Notarissen

Inhoudsopgave

1	Aanleiding, onderzoeksvraag, verantwoording en doelstelling	3
2	Uitgangspunten bij ingrepen in het erfrecht	6
3	Een schets van een aantal mogelijke routes	7
3.1	Route 1 'Aanvaarding met beneficiaire gevolgen'	7
3.2	Route 2 Uitstel van keuze	16
3.3	Route 3 Spijtoptantenregeling of disculpatiemogelijkheden	21
3.4	Tot slot: beantwoording vraag; conclusie	24
4	Samenvatting	25
5	Achtergronden	28
5.1	Gevolgen van erfopvolging in het huidige systeem	28
5.2	Positie schuldeisers	36
5.3	De vereffeningsprocedure	36
5.3.1	De 'gewone' vereffeningsprocedure	37
5.3.2	De lichte vereffeningsprocedure	37
5.3.3	Uitzonderingen volgen vereffeningsprocedure	38
5.4	Personen met wettelijke vertegenwoordigers	38
5.5	De praktijk, een enquête	39
5.6	Beneficiaire aanvaarding in 2011 en 2012	41
5.7	Cijfers CBS over nalatenschappen	42
5.8	Een blik over de grens	43
5.9	Berichtgeving in de media	46
5.10	Relevante wetsartikelen	50

1 Aanleiding, onderzoeksvraag, verantwoording en doelstelling

Uit een enquête van de NOS en Netwerk Notarissen¹ blijkt dat er steeds meer erfenissen met schulden zijn.² Erfenissen worden daarom vaker beneficiair aanvaard.³ In de media zijn meerdere situaties naar voren gebracht waarin erfgenamen in de problemen kwamen door de schulden van de overledene, omdat zij de erfenis niet beneficiair hadden aanvaard.⁴ Naar aanleiding van deze berichten zijn er meerdere malen Kamervragen over dit onderwerp gesteld.⁵

In de media is ruime aandacht geweest voor het onderwerp.⁶ Men lijkt zeer beperkt bekend te zijn met de mogelijkheid van de beneficiaire aanvaarding en met de wettelijke regeling dat men geacht wordt de erfenis zuiver te hebben aanvaard als men zich als erfgenaam gedraagt.⁷

In Nederland is men niet verplicht een erfenis te aanvaarden. Een erfgenaam kan een erfenis ook verwerpen of beneficiair aanvaarden (aanvaarden onder het voorrecht van boedelbeschrijving). Als de erfenis beneficiair wordt aanvaard, hoeft een erfgenaam in beginsel de schulden van de overledene niet ten laste van zijn eigen vermogen, dus het vermogen dat *niet* van de overledene is geërfd, te voldoen.

Beneficiaire aanvaarding is alleen mogelijk als een erfgenaam zich niet al als 'erfgenaam' heeft gedragen. Het zich als erfgenaam gedragen, leidt tot zuivere aanvaarding. Als de erfenis niet voldoende verhaal voor de schuldeisers biedt, dan moet de erfgenaam dit uit zijn eigen vermogen 'bijplussen'. Dit leidt ertoe dat

¹ Netwerk Notarissen is het grootste landelijke samenwerkingsverband van notariskantoren. De circa 600 gespecialiseerde juristen die op de notariskantoren werken, vormen samen een kennisorganisatie. Zij studeren samen en onderzoeken ook nieuwe juridische mogelijkheden; zij worden daarin ondersteund door een Notarieel Kenniscentrum.

² De uitslag van de enquête onder 83 notariskantoren die zijn aangesloten bij Netwerk Notarissen is opgenomen in hoofdstuk 5.

³ In hoofdstuk 5 is het resultaat van een steekproef onder de rechtbanken over 2011 en de eerste helft van 2012 opgenomen.

⁴ NOS journaal 28 april 2012 ('erven van een woning die na een jaar nog niet verkocht was') en Telegraaf 22 augustus 2012 ('erven door een student van een belastingschuld van haar overleden moeder'), zie ook hoofdstuk 5.

⁵ Vragen van de leden Omtzigt en Van Bochove (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën over het bericht 'Erven huis zorgt voor problemen' (ingezonden 2 mei 2012); antwoord van staatssecretaris Weekers (Financiën) (ontvangen 7 juni 2012), mede namens de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Vragen van de leden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap (ingezonden 7 september 2012), antwoord van staatssecretaris Teeven (Veiligheid en Justitie) (ontvangen 26 september 2012).

⁶ Onder meer: Volkskrant 30 april 2012: 'Erfenis huis leidt vaker tot schuld' en Trouw 2 mei 2012: 'Een erflater die louter lasten achterlaat'. Deze en andere berichten uit de media zijn opgenomen in hoofdstuk 5.

⁷ Zie hoofdstuk 5 voor een overzicht van gedragingen.

schuldeisers bij solvabele erfgenamen *een betere positie* krijgen dan vóór het overlijden: hij heeft daarmee als het ware een *dubbel verhaalsrecht*⁸, namelijk op de erfenis en op het eigen vermogen van de erfgenaam.

Netwerk Notarissen en het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit⁹ hebben een verkenning gedaan naar de mogelijkheden om de wet op eenvoudige wijze aan te passen om erfgenamen te beschermen tegen de schulden van een overledene. In dit rapport wordt verslag gedaan van deze verkenning. Er wordt een aantal routes gepresenteerd als 'denkpiste', die na verder onderzoek en discussie mogelijk kunnen leiden tot aanpassing van de wet. De vraag die de rapporteurs zich gesteld hebben, luidt als volgt:

Kan met een eenvoudige ingreep in het erfrecht de systematiek rondom het aanvaarden van nalatenschappen zodanig gewijzigd worden dat 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende burgers' niet zo maar met niet geërfd vermogen in moeten staan voor schulden van de overledene?

Met een eenvoudige ingreep wordt bedoeld dat ons erfrechtelijke systeem en de fundamenteën daarvan als zodanig zo veel mogelijk intact dienen te blijven. Zo wordt, bijvoorbeeld, niet het invoeren van een Anglo-Amerikaans systeem als route in overweging gegeven.

Bij de bilaterale en multilaterale gedachtewisselingen tussen de rapporteurs rezen er vele vragen betreffende de mogelijke routes, waarvan in dit rapport een aantal is beschreven. Veelal bleek echter dat de vragen die opkwamen niet zozeer vragen waren die verband hielden met de mogelijke aanpassing van de wet en met de routes als zodanig, maar vragen die ook thans al gesteld moeten worden bij de huidige beneficiaire aanvaardings- en vereffeningsproblematiek. Aangezien de rapporteurs zich niet ten doel hebben gesteld de eventuele pijnpunten in de huidige erfrechtelijke aanvaardings- en vereffeningswetgeving te onderzoeken dan wel op dit punt suggesties te doen voor verbeteringen van de wetgeving, is ervoor gekozen om niet op dergelijke vraagstukken in te gaan.¹⁰ Als leeswijzer voor dit rapport geldt dan ook dat men bij opkomende vragen zich meteen de vraag moet stellen of het gerezen probleem er in het huidige systeem niet ook al is.

De gestelde vraag zal worden beantwoord binnen het kader van de hierna in hoofdstuk 2 geformuleerde uitgangspunten.

⁸ Vgl. W.D. Kolkman, *Schulden der nalatenschap*, diss. Groningen 2006.

⁹ Het Centrum voor Notarieel Recht is een onderzoekscentrum van de juridische faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen en heeft onder meer als doel het verrichten van wetenschappelijk onderzoek op het terrein van het notariële recht, in het bijzonder het familievermogensrecht, waarbij sprake is van een multidisciplinaire aanpak, onder meer civielrechtelijk en fiscaal.

¹⁰ Voor de vele suggesties die in dit kader zijn gedaan wordt onder meer verwezen naar Vegter, *Grondslagen der beneficiaire aanvaarding*, diss. Leiden 1989, B. Schols, *Executele*, diss. Nijmegen 2005, KNB preadvies 2006, *Nieuw Erfrecht in de praktijk*, Een evaluatie, SDU 2006, Kolkman, *Schulden der nalatenschap*, diss. Groningen 2006, Klaassen/Luijten & Meijer *Erfrecht*, Kluwer 2008, Asser-Perrick 4* *Erfrecht en Schenking*, Kluwer 2009, Commissie Erfrecht KNB, *Eindverslag*, WPNR 2010/6866 en 2010/6867, Van Mourik c.s., *Handboek Erfrecht* Deventer: Kluwer 2011.

De in hoofdstuk 5 geschetste achtergronden maken als zodanig geen deel uit van de beantwoording van de gestelde vraag en dienen slechts ter bepaling van de gedachten. De gepresenteerde cijfers en rapportages vanuit het buitenland zijn slechts indicatief. Gepoogd is het rapport leesbaar te houden ook voor anderen dan de erfrechtelijke specialisten, zonder de juridische terminologie al te veel geweld aan te doen.

In het rapport wordt niet ingegaan op een aantal mogelijkheden die buiten de onderzoeksvraag vallen maar wel verwantschap hiermee hebben. Gedacht wordt hierbij onder meer aan:

- het verminderen dan wel afschaffen van het griffierecht voor verwerping, zuivere aanvaarding en/of beneficiaire aanvaarding;
- een wettelijk recht om tegen vergoeding gedenkstukken etc. uit de nalatenschap over te nemen door erfgenamen die beneficiair hebben aanvaard, en wellicht ook voor de 'nabestaanden' die de nalatenschap hebben verworpen.¹¹

Dit rapport werd op 4 oktober 2012 aangeboden aan de Vaste Kamercommissie Justitie en Veiligheid van de Tweede Kamer. Daarnaast is het rapport ter kennis gebracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Aan organisaties zoals de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Raad voor de rechtspraak, Vereniging van Estate Planners in het Notariaat, de Vereniging voor Agrarisch recht, is het rapport ook op de hiervoor vermelde datum ter beschikking gesteld.

Op 15 oktober 2012 is dit rapport aangevuld met antwoorden uit enquêtes over het buitenlandse recht, die na aanbieding van het rapport aan de Vaste Kamercommissie zijn ontvangen.

¹¹ In het huwelijksvermogensrecht is hierin voorzien bij afstand van de gemeenschap, art. 1:103 lid 3, tweede zin BW: "Hij kan de papieren en gedenkstukken, tot zijn familie behorende, tegen de geschatte prijs overnemen."

2 Uitgangspunten bij ingrepen in het erfrecht

Kan met een eenvoudige ingreep in het erfrecht de systematiek rondom het aanvaarden van nalatenschappen zodanig gewijzigd worden dat 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende burgers' niet zo maar met eigen vermogen in moeten staan voor schulden van de overledene? Deze vraag trachten wij te beantwoorden door het schetsen van een aantal routes.

De routes dienen binnen het kader van de volgende uitgangspunten¹² te liggen:

1. De 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam' wordt beschermd tegen het uitwinnen van zijn eigen vermogen door de schuldeisers van de overledene.
2. De bescherming van erfgenamen leidt er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt.
3. De bescherming van erfgenamen brengt geen hogere afwikkelingskosten (administratieve lasten en andere kosten) met zich.
4. Ondanks de bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen wordt enerzijds de positie van schuldeisers bij overlijden van de schuldenaar niet verslechterd, anderzijds komen schuldeisers door het overlijden van de schuldenaar niet in een betere positie, zoals in het huidige Boek 4 BW het geval is.
5. De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is.
6. De aanpassing van de wet moet het predicaat 'eenvoudige ingreep' kunnen dragen. Het huidige erfrechtelijke systeem moet zo veel mogelijk in stand blijven.

¹² De uitgangspunten 2, 3 en 5 zijn mede gekozen naar aanleiding van de zorg die de staatssecretarissen hierover lijken te hebben. Zie het eerder gememoreerde antwoord van staatssecretaris Weekers (Financiën) (ontvangen 7 juni 2012), mede namens de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Ook Teeven uit zijn zorg over extra formaliteiten: "Ik blijf bij mijn standpunt dat beneficiaire aanvaarding in de meeste gevallen zal leiden tot onnodige administratieve lasten voor de burger [...]. Hoewel de 'lichte vereffeningsprocedure' minder formaliteiten vereist dan de 'zware vereffeningsprocedure', heeft beneficiaire aanvaarding voor erfgenamen tot gevolg dat zij voor de rechter de nalatenschap moeten afwickelen. In de meeste gevallen is een gang naar de rechter echter overbodig, omdat de nalatenschap een positief saldo heeft. Ik acht het in die gevallen dan ook onwenselijk om erfgenamen met de extra formaliteiten en kosten van een gerechtelijke procedure te belasten." Uit: 'Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap' d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl.

3 Een schets van een aantal mogelijke routes

Er leiden meerdere wegen naar Rome; in dit hoofdstuk wordt een beperkt aantal van die wegen/routes kort voorgesteld en slechts op hoofdlijnen uitgewerkt. De routes moeten leiden tot een beperkte ingreep in het erfrecht en tot effect hebben dat 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende burgers', niet zomaar met eigen (niet-geërfd) vermogen in moeten staan voor de schulden van de erflater. Daarbij zijn de onderzoekers uitgegaan van de in het vorige hoofdstuk geformuleerde uitgangspunten.

3.1 Route 1 'Aanvaarding met beneficiaire gevolgen'

In het kort

In het huidige systeem kan een erfgenaam een nalatenschap zuiver aanvaarden, beneficiair aanvaarden of verwerpen. Voor minderjarigen en o.a. meerderjarigen wier vermogen onder bewind is gesteld, geldt nu de 'automatische' beneficiaire aanvaarding van art. 4:193 BW. Bij zuivere aanvaarding is een erfgenaam ook verplicht een schuld van de nalatenschap uit zijn eigen vermogen te voldoen. Bij beneficiaire aanvaarding echter kan alleen het vermogen van de nalatenschap uitgewonnen worden; de schuldeisers kunnen zich dan in beginsel alleen op het geërfde vermogen verhalen.

In route 1 wordt, samenvattend, de volgende ingreep in het erfrecht gedaan:

- *alle* erfgenamen aanvaarden de nalatenschap voortaan *met de beneficiaire gevolgen* uit het huidige systeem.
- het huidige gevolg van de beneficiaire aanvaarding, het volgen van de vereffeningprocedure, zal alleen van toepassing zijn als de nalatenschap daadwerkelijk negatief dreigt te zijn.
- de aanvaardingsfictie, het zich gedragen als erfgenaam, wordt in het systeem gehandhaafd, maar heeft niet meer het gevolg dat het eigen vermogen van een nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam uitwinbaar wordt. De betreffende gedragingen leiden er wel toe dat een erfgenaam een nalatenschap niet meer kan verwerpen. Dit is in het huidige systeem niet anders. Dit is nodig omdat op een bepaald moment vast moet staan wie de erfgenamen zijn.

Uitwerking

In het voorgestelde systeem bestaat er voor een erfgenaam alleen nog de keuze een nalatenschap te aanvaarden dan wel te verwerpen. Aan de aanvaarding van een nalatenschap zijn de gevolgen van (de huidige) beneficiaire aanvaarding verbonden. Het woord 'beneficiair' dan wel 'aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving' wordt uit de huidige wettekst verwijderd (zie hierna). Het verhaal van een schuldeiser strekt zich uit tot de goederen van de nalatenschap, zoals is bepaald in art. 4:184 lid 1 BW. Het dubbele verhaalsrecht van een schuldeiser wordt een enkelvoudig verhaalsrecht, namelijk door het bepaalde in art. 4:184 lid 2 sub a BW te schrappen. Het verhaal van de schuldeiser blijft

hiermee gelijk aan zijn verhaalsmogelijkheden van vóór het overlijden van de schuldenaar.

Het gevolg van beneficiaire aanvaarding in het huidige systeem is in beginsel dat de formele vereffeningprocedure van afdeling 4.6.3. BW gevolgd moet worden. In art. 4:202 BW is een aantal *escapes* opgenomen; in de in deze wetsbepaling vermelde gevallen hoeft de formele vereffeningprocedure (vooralsnog) niet gevolgd te worden. Deze gevallen worden in het voorgestelde systeem gehandhaafd. Het zijn gevallen waarin er nog niets aan de hand lijkt. Voorgesteld wordt een *algemene escape* toe te voegen: een erfgenaam hoeft de formele vereffening niet te volgen als deze kan aantonen dat de goederen der nalatenschap ruimschoots toereikend zijn om de schulden der nalatenschap te voldoen.¹³ Deze *escape* is in het huidige art. 4:202 BW reeds opgenomen voor de executeur. Het 'kunnen aantonen' is vormvrij en dient alleen op verzoek van een belanghebbende te geschieden, zoals dit nu ook voor de executeur geldt.¹⁴ Als de nalatenschap (op een gegeven moment) negatief dreigt te zijn, dient de nu al in de wet geregelde route van art. 4:199 lid 2 BW gevolgd te worden. Dit is een belangrijke bepaling, zowel nu als in de onderhavige route. Er geldt een meldingsplicht voor de erfgenaam aan de kantonrechter indien blijkt dat de schulden van de nalatenschap de baten overtreffen of indien hij het vermoeden hiervan heeft. De kantonrechter kan bepalen dat van de mogelijkheid gebruik moet worden gemaakt om een vereffenaar te benoemen.¹⁵ Volgt de erfgenaam deze instructie niet op dan gedraagt hij zich niet als een 'goed erfgenaam', met

¹³ We zijn ervan uitgegaan – maar een andere benadering is ook te verdedigen – dat het in het systeem past dat één erfgenaam kan 'aantonen' dat de nalatenschap die (vooralsnog) ruimschoots voldoende is niet formeel vereffend hoeft te worden. Dit past bij het systeem van de wet, zoals bepaald in art. 4:192 lid 4 BW: door het beneficiair aanvaarden van een van de erfgenamen worden de andere erfgenamen die nog geen keuze hebben uitgebracht, geacht beneficiair te aanvaarden. In art. 4:202 lid 1 sub a BW is nu al geregeld dat geschillen over het al dan niet 'ruimschoots voldoende' zijn van de nalatenschap door de kantonrechter worden beslist. Een erfgenaam zou (net als een schuldeiser) ook zelf de benoeming van een vereffenaar kunnen vorderen, zie art. 4:203 BW. Ook als route 1 geldend recht zou zijn, is voor erflater aan te bevelen een executeur te benoemen. Deze vertrouwenspersoon van erflater heeft dan de regie en voorkomt strijd tussen de erfgenamen. De boedelafwikkeling en vereffening is in één hand geconcentreerd, hetgeen vele voordelen biedt.

¹⁴ Zo gewenst zouden aan 'het buiten de vereffening blijven' nadere eisen kunnen worden gesteld. Denk hierbij aan het vereisen van een (onderhandse) boedelbeschrijving. Men dient daarbij evenwel te beseffen dat door het verlangen van extra eisen, waarvan een doorsnee-erfgenaam wellicht ook geen weet heeft en die dan ook niet nagekomen zullen worden, het gevaar bestaat dat het eigen vermogen weer uitgewonnen kan worden en het systeem per saldo weer terug bij af is. In elk geval zal het vrijwillig opmaken van een (voorlopige) boedelbeschrijving en het voeren van een deugdelijke administratie getuigen van 'goed erfgenaamschap', zie hierna. Over het 'aantonen' door de executeur zie B. Schols, Handboek Erfrecht Deventer: Kluwer 2012, p. 549 en Executele, diss. Nijmegen, p. 300.

¹⁵ Zie ook Handleiding Erfrechtprocedures Kantonrechter bij art. 4:199 lid 2 BW: De kantonrechter kan de erfgenaam wijzen op de mogelijkheid om benoeming van een vereffenaar te verzoeken bij de rechtbank. Bij achterwege laten van deze melding riskeert de erfgenaam uitwinbaarheid met eigen vermogen.

alle uitwinbaarheidsgevolgen van dien¹⁶, zie hierna. De vereffeningprocedure blijft derhalve latent een rol spelen, zoals dat nu ook al het geval is bij executele en bij de beneficiaire aanvaarding door personen die het vrije beheer missen.

De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is. Als de langstlevende echtgenoot kan aantonen dat de nalatenschap 'ruimschoots voldoende' is, speelt de vereffening niet en als bij de wettelijke verdeling toch de formele vereffeningprocedure gevolgd moet worden, is de langstlevende echtgenoot in beginsel de enige vereffenaar (zie art. 4:195 BW (aangepast) en art. 4:211 BW).

Positie erfgenamen

De positie van erfgenamen van een negatieve nalatenschap wordt met deze route aanzienlijk verbeterd. Hun eigen vermogen is niet meer enkel door het zich als erfgenaam te gedragen uitwinbaar. Zij hebben de keuze een nalatenschap te aanvaarden dan wel te verwerpen. De bescherming van de beneficiaire aanvaarding geldt voortaan voor alle erfgenamen die aanvaarden. Ongewijzigd blijft echter dat het eigen vermogen uitwinbaar wordt indien zich de gevallen van het huidige art. 4:184 lid 2 sub b, c en d BW voordoen. In sub b is geregeld het geval dat de erfgenaam de voldoening van een schuld verhindert en hem daarvan een verwijt kan worden gemaakt en in sub c het geval dat hij opzettelijk goederen van de nalatenschap aan het verhaal onttrekt. Ook het niet melden als bedoeld in art. 4:199 lid 2 BW kan leiden tot een verdergaande uitwinbaarheid van vermogen. Samenvattend: indien de erfgenaam zich gedraagt als een 'goed erfgenaam' is hij niet verplicht een schuld van de nalatenschap uit zijn overige vermogen te voldoen.

Positie schuldeisers

In de voorgestelde route blijft de positie van een schuldeiser na overlijden gelijk aan de positie van vóór het overlijden van de schuldenaar. Dit betekent dat een schuldeiser er *niet beter* van wordt als een schuldenaar overlijdt en deze solvabele erfgenamen heeft; immers het eigen vermogen van een erfgenaam is niet meer zonder meer uitwinbaar. Terzijde wordt opgemerkt dat sinds 1 januari 2012 de positie van een schuldeiser na het overlijden van een in enige huwelijksvermogensrechtelijke gemeenschap gehuwde schuldenaar via het huwelijksvermogensrecht beperkt is wat betreft het verhaal op het vermogen van de echtgenoot van de overleden schuldenaar.¹⁷

Een schuldeiser wordt in het huidige systeem tegen obstructie van een erfgenaam in het verhaal op de nalatenschap beschermd door onder meer art. 4:184 lid 2 sub b en c BW, omdat in dat geval het eigen vermogen van een erfgenaam uitwinbaar is. Dit is de sanctie indien 'goed erfgenaamschap' ontbreekt.

¹⁶ Zie ook W.D. Kolkman, Nieuw Erfrecht juni 2003, nr. 3.

¹⁷ Op 1 januari 2012 is art. 1:102 BW gewijzigd. In het huwelijksvermogensrecht gold tot die datum een regeling die leek op die in het erfrecht, namelijk dat na de ontbinding van het huwelijk (door bijvoorbeeld echtscheiding of overlijden) de verhaalspositie van schuldeisers werd uitgebreid.

Een schuldeiser wordt in het huidige systeem ook *aanvullend* beschermd door de formele vereffeningprocedure. Wanneer het gevaar bestaat dat hij niet ten volle of niet binnen redelijke tijd zal worden voldaan, kan hij namelijk een verzoek bij de rechter¹⁸ indienen tot het benoemen van een vereffenaar op grond van art. 4:204 lid 1 sub a BW (dit wordt in de hierna voorgestelde wettekst ondergebracht in art. 4:203 BW). In geval van vereffening worden eerst de schuldeisers van de nalatenschap voldaan alvorens de overige schuldeisers van een erfgenaam recht van verhaal hebben op de goederen van de nalatenschap. Bovendien gaat een (externe) vereffenaar de regie voeren.¹⁹

Gevolgen voorgestelde route

De in hoofdstuk 2 geformuleerde uitgangspunten worden in deze route als volgt gewaarborgd:

1. *“De nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam wordt beschermd tegen het uitwinnen van zijn eigen vermogen door de schuldeisers van de overledene.”*
Erfgenamen worden voortaan beschermd doordat schuldeisers van een overledene zich alleen op de goederen van de nalatenschap kunnen verhalen. Als een erfgenaam dat verhaal verhindert of anderszins de wettelijke regels aan zijn laars lapt, wordt hij met zijn eigen vermogen aansprakelijk. Hij vertoont geen ‘goed erfgenaamschap’.
2. *“De bescherming van erfgenamen leidt er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt.”*
Hierin is voorzien doordat erfgenamen niet automatisch in de formele vereffeningprocedure terecht komen. Immers art. 4:202 BW wordt uitgebreid met een *algemene escape* voor erfgenamen die kunnen aantonen dat de nalatenschap ‘ruimschoots voldoende’ is. Net zoals in het huidige systeem al het geval is bij executele komen erfgenamen in deze route alleen in de formele vereffeningprocedure terecht als een nalatenschap negatief is of dreigt te zijn.
3. *“De bescherming van erfgenamen brengt geen hogere afwikkelingskosten (administratieve lasten en andere kosten) met zich.”*
Doordat er nog maar één wijze van aanvaarding bestaat die de gevolgen heeft van de beneficiaire aanvaarding, hoeven de erfgenamen, anders dan in het huidige systeem, niet meer beneficiair te aanvaarden via de griffie van de rechtbank.²⁰ Het huidige tarief voor beneficiaire aanvaarding bedraagt

¹⁸ Overwogen kan worden om aan de kantonrechter die in art. 4:199 BW de melding van een erfgenaam krijgt dat de schulden der krachtens de wet aanvaarde nalatenschap de baten overtreffen, ook rechtstreeks de bevoegdheid toe te kennen een vereffenaar te benoemen (art. 4:203 BW).

¹⁹ Overigens biedt het algemene vermogensrecht ook bescherming. Denk onder meer aan de Actio Pauliana. Op grond van art. 3:45 BW kan de schuldeiser een rechtshandeling van de schuldenaar vernietigen wanneer deze onverplicht is verricht en de schuldeiser daardoor in een nadeligere positie is gekomen.

²⁰ Omdat er geen beneficiaire aanvaarding meer in dit systeem is, worden de griffies van de rechtbanken ontlast.

€ 114.²¹ De vereffeningprocedure blijft gelijk aan het huidige systeem, zo ook de kosten daarvan.

4. *“Ondanks de bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen wordt enerzijds de positie van schuldeisers bij overlijden van de schuldenaar niet verslechterd, anderzijds komen schuldeisers door het overlijden van de schuldenaar niet in een betere positie zoals in het huidige Boek 4 BW het geval is.”*

Hieraan is voldaan doordat schuldeisers het verhaal op de goederen van de nalatenschap behouden; het verhaal op privévermogen van een erfgenaam verdwijnt evenwel uit het systeem. Alleen als een erfgenaam obstructie pleegt of op andere wijze de wettelijke regels niet nakomt, geen ‘goed erfgenaam’ is, hebben schuldeisers ook verhaal op het eigen vermogen van een erfgenaam.²²

5. *“De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is.”*

De beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot wordt niet doorbroken, want zelfs als een langstlevende echtgenoot niet kan aantonen dat de nalatenschap ‘ruimschoots voldoende’ is, is de langstlevende echtgenoot als vereffenaar beschikkingsbevoegd.

Inventarisatie van de belangrijkste wijzigingen in de huidige wettekst van afdeling 4.6.1 - 4.6.3

Artikel 184.

1. Schuldeisers van de nalatenschap kunnen hun vorderingen op de goederen der nalatenschap verhalen.

2. Een erfgenaam is niet verplicht een schuld der nalatenschap ten laste van zijn overig vermogen te voldoen, tenzij hij:

a. ~~zuiver aanvaardt, behalve voor zover de schuld niet op hem rust en onverminderd de artikelen 14 lid 3 en 87 lid 5; vervalt~~

a. de voldoening van de schuld verhindert en hem daarvan een verwijt kan worden gemaakt;

²¹ Zoals de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie opmerkt, kunnen meerdere erfgenamen die beneficiair willen aanvaarden, dit in één akte doen. Uit: ‘Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap’ d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl.

²² Aanvaardt de erfgenaam beneficiair, dan is de heersende leer dat de erfgenaam wel schuldenaar is. Ten aanzien van de onvoldane schulden na de beneficiaire afwikkeling ontstaat een natuurlijke verbintenis (Kolkman, Schulden der nalatenschap, p. 200). Wessels (Natuurlijke verbintenissen. Civiel- en fiscaalrechtelijke beschouwingen over rechtens niet-afdwingbare verbintenissen, diss. VU Amsterdam 1988, p. 164) stelt de volgende wijziging van art. 4:184 lid 2 BW voor: “Op de erfgenaam rust een niet in rechte afdwingbare verplichting de schuld ten laste van zijn overige vermogen te voldoen. Deze verplichting is echter in rechte afdwingbaar indien de erfgenaam.....” Wij laten dit punt thans rusten.

- b. opzettelijk goederen der nalatenschap zoek maakt, verbergt of op andere wijze aan het verhaal van schuldeisers der nalatenschap onttrekt; of
- c. ~~vereffenaar is~~, in de vervulling van zijn verplichtingen ~~als zodanig~~ in ernstige mate tekortschiet, en hem daarvan een verwijt kan worden gemaakt.
3. In ieder geval kunnen, wanneer uit de nalatenschap een uitkering heeft plaatsgevonden aan een erfgenaam die de nalatenschap ~~beneficiair~~ heeft aanvaard, de schuldeisers van de nalatenschap zich op het vermogen van die erfgenaam verhalen tot de waarde van hetgeen hij uit de nalatenschap heeft verkregen. Artikel 223 lid 1 vindt daarbij overeenkomstige toepassing.
4. Hij die ingevolge lid 2 onder a, b of c met zijn gehele vermogen aansprakelijk is geworden, blijft dit ook na verwerping van de nalatenschap.
5. Lid 2 is van overeenkomstige toepassing op de verplichting van een erfgenaam tot nakoming van een last die bestaat uit een uitgave van geld of van een goed dat niet tot de nalatenschap behoort.

Artikel 185.

1. Gedurende drie maanden na het overlijden van de erflater kan op goederen van een nalatenschap ~~die niet door alle erfgenamen zuiver is aanvaard~~, geen verhaal worden genomen, tenzij de schuldeiser hiertoe ook in geval van faillissement van de erflater had kunnen overgaan.
2. Gedurende die tijd kan de kantonrechter op verzoek van een belanghebbende de maatregelen voorschrijven die hij in diens belang nodig acht.
3. De termijn kan voor de afloop daarvan door de kantonrechter ten aanzien van bepaalde schuldeisers een of meer malen op grond van bijzondere omstandigheden worden verlengd. De verlenging wordt in het boedelregister ingeschreven.

Artikel 190.

1. Een erfgenaam kan een nalatenschap aanvaarden of verwerpen. ~~Een aanvaarding kan zuiver geschieden of onder voorrecht van boedelbeschrijving.~~
2. De erflater kan de erfgenamen in hun keuze niet beperken. Evenmin kan een erfgenaam dienaangaande vóór het openvallen der nalatenschap een beslissing nemen.
3. De keuze kan alleen onvoorwaardelijk en zonder tijdsbepaling geschieden. Zij kan niet een deel van het erfdeel betreffen. Hetgeen aan een erfgenaam die reeds aanvaard heeft, opkomt door de vervulling van een door de erflater aan een erfstelling toegevoegde voorwaarde kan evenwel nog afzonderlijk aanvaard of verworpen worden.
4. Een eenmaal gedane keuze is onherroepelijk en werkt terug tot het ogenblik van het openvallen der nalatenschap. Een aanvaarding of verwerping kan niet op grond van dwaling, noch op grond van benadeling van een of meer schuldeisers worden vernietigd.

Artikel 192.

1. Een erfgenaam die zich ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een ~~zuiver~~ aanvaard hebbende erfgenaam gedraagt, aanvaardt daardoor de nalatenschap ~~zuiver~~, tenzij hij zijn keuze reeds eerder heeft gedaan.
2. Indien een erfgenaam zijn keuze nog niet heeft gedaan, kan de kantonrechter hem daarvoor op verzoek van een belanghebbende een termijn stellen, die ingaat op de dag nadat de belanghebbende deze beschikking aan de

erfgenaam heeft doen betekenen en de beschikking onder vermelding van de gedane betekening heeft doen inschrijven in het boedelregister. De kantonrechter kan op verzoek van de erfgenaam de termijn voor de afloop daarvan een of meer malen verlengen; de verlenging wordt in het boedelregister ingeschreven.

3. Laat de erfgenaam de termijn verlopen zonder inmiddels een keuze te hebben gedaan, dan wordt hij geacht de nalatenschap zuiver te aanvaarden.

4. ~~Een erfgenaam die nog geen keuze heeft gedaan, wordt geacht beneficiair te aanvaarden, wanneer een of meer zijner mede-erfgenamen door een verklaring beneficiair aanvaarden, tenzij hij alsnog de nalatenschap zuiver aanvaardt of verwerpt binnen drie maanden nadat hij van die beneficiaire aanvaarding kennis heeft gekregen of, indien voor hem op het tijdstip van die beneficiaire aanvaarding een overeenkomstig het tweede lid gestelde of verlengde termijn liep, binnen die termijn. De zuivere aanvaarding kan slechts geschieden op de wijze als bepaald in het eerste lid van het vorige artikel. vervalt~~

Artikel 193.

1. Een wettelijke vertegenwoordiger van een erfgenaam ~~kan voor deze niet zuiver aanvaarden en~~ behoeft voor verwerping een machtiging van de kantonrechter. Hij is *in dat geval* verplicht een verklaring ~~van beneficiaire aanvaarding of~~ van verwerping af te leggen binnen drie maanden vanaf het tijdstip waarop de nalatenschap, of een aandeel daarin, de erfgenaam toekomt. Deze termijn kan overeenkomstig artikel 192 lid 2, tweede zin, worden verlengd.

2. Heeft hij de termijn laten verlopen, dan geldt de nalatenschap als door de erfgenaam ~~beneficiair~~ aanvaard. De kantonrechter kan hiervan aantekening doen houden in het boedelregister.

3. De leden 1 en 2 zijn niet van toepassing in het geval, bedoeld in artikel 41 van de Faillissementswet.

Artikel 194. Vervalt

1. ~~Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke de legaten en lasten die hij moet voldoen, tot een geringer bedrag uit zijn erfdeel kunnen worden bestreden dan zonder die uiterste wil het geval zou zijn geweest, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd om alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans komen de schulden der nalatenschap met uitzondering van de hem tevoren niet bekende legaten, alsmede de hem tevoren reeds bekende lasten, ten laste van zijn gehele vermogen voor zover hij deze ook zonder die uiterste wil niet uit zijn erfdeel had kunnen bestrijden.~~

2. ~~Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke zijn erfdeel groter is dan het zonder die uiterste wil zou zijn geweest, of met een na zijn aanvaarding voorgevallen gebeurtenis waardoor zijn erfdeel is vergroot, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans moet hij de schulden der nalatenschap en de lasten met zijn gehele vermogen voldoen, voor zover dat ook zonder die uiterste wil of zonder die gebeurtenis het geval zou zijn geweest.~~

Artikel 195.

1. Is een nalatenschap door een of meer erfgenamen ~~beneficiair~~ aanvaard en moet zij ~~uit dien hoofde~~ overeenkomstig de volgende afdeling van deze titel worden vereffend, dan zijn alle erfgenamen vereffenaar. *Als een nalatenschap overeenkomstig artikel 13 is verdeeld, is in afwijking van de eerste zin alleen de echtgenoot van erflater vereffenaar.*
2. Voor de toepassing van de bepalingen van deze en de volgende afdeling inzake vereffening wordt de echtgenoot van de erflater die een recht van vruchtgebruik heeft krachtens afdeling 2 van titel 3, als een erfgenaam aangemerkt, tenzij uit de strekking van de bepalingen anders voortvloeit.

Artikel 196. Vervalt

~~De kantonrechter kan, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve, de erfgenamen gelasten de beneficiaire aanvaarding bekend te maken in de Staatscourant en in een of meer door hem aangewezen nieuwsbladen.~~

Artikel 197.

1. Een notaris die op verzoek van een erfgenaam als boedelnotaris voor de ~~beneficiair~~ aanvaarde nalatenschap optreedt, doet zich als zodanig inschrijven in het boedelregister en geeft daarvan zo spoedig mogelijk kennis aan de overige erfgenamen.
2. Op een verzoek, uiterlijk een maand na die kennisgeving gedaan door de meerderheid van de erfgenamen of door een of meer erfgenamen die samen voor meer dan de helft gerechtigd zijn in de nalatenschap, kan de kantonrechter een andere notaris, die daartoe bereid is, als boedelnotaris aanwijzen. Deze doet de vervanging inschrijven en brengt haar zo spoedig mogelijk ter kennis van de eerste aangewezenen en de erfgenamen.
3. ~~In geval van bekendmaking van de beneficiaire aanvaarding overeenkomstig het vorige artikel, wordt de aanwijzing van een boedelnotaris op dezelfde wijze, onder vermelding van zijn naam en adres, bekendgemaakt.~~

Artikel 198.

Tenzij de kantonrechter anders bepaalt, oefenen de erfgenamen hun bevoegdheden als vereffenaars van de ~~beneficiair aanvaarde~~ nalatenschap tezamen uit, doch kunnen daden van gewoon onderhoud en tot behoud van de goederen, en in het algemeen daden die geen uitstel kunnen lijden, door ieder van hen zo nodig zelfstandig worden verricht.

Artikel 199.

1. Op verzoek van een belanghebbende of van de boedelnotaris kan de kantonrechter een of meer erfgenamen van een nalatenschap die ~~beneficiair~~ aanvaard is, gelasten zekerheid te stellen voor hun beheer en de nakoming van hun overige verplichtingen. De kantonrechter stelt het bedrag en de aard van de zekerheid vast.
2. Wanneer een erfgenaam blijkt *of het vermoeden heeft* dat de schulden der ~~beneficiair~~ aanvaarde nalatenschap de baten overtreffen, doet hij hiervan ten spoedigste mededeling aan de kantonrechter.

Artikel 200.

1. Met betrekking tot een erfgenaam die ~~onder voorrecht van boedelbeschrijving~~ heeft aanvaard, geldt tot het einde van de vereffening het in

de volgende leden bepaalde, tenzij hij voor de op hem rustende schulden der nalatenschap met zijn gehele vermogen aansprakelijk is.

2. Vorderingen van de erflater op de erfgenaam en beperkte rechten van de erflater op een goed van de erfgenaam, alsmede vorderingen van de erfgenaam op de erflater en beperkte rechten van de erfgenaam op een goed van de erflater gaan niet door vermenging teniet.

3. Heeft de erfgenaam een schuld der nalatenschap uit zijn overig vermogen voldaan, dan treedt hij op als schuldeiser van de nalatenschap voor het bedrag van die schuld in de rang die zij had. De vorige zin is van overeenkomstige toepassing op een last die verplicht tot een uitgave in geld ten laste van de nalatenschap welke de erfgenaam uit zijn overige vermogen heeft gedaan.

Artikel 202.

1. Een nalatenschap wordt, behoudens het in artikel 221 bepaalde, overeenkomstig de in deze afdeling gegeven voorschriften vereffend:

a. ~~wanneer zij door een of meer erfgenamen onder voorrecht van boedelbeschrijving is aanvaard, tenzij er een tot voldoening van de opeisbare schulden en legaten bevoegde executeur is en deze kan aantonen, of als deze er niet is, de erfgenamen kunnen aantonen, dat de goederen der nalatenschap ruimschoots toereikend zijn om alle schulden der nalatenschap te voldoen; geschillen dienaangaande worden door de kantonrechter beslist;~~
b. ~~wanneer de rechtbank een vereffenaar heeft benoemd.~~

2. Indien het saldo van de nalatenschap positief is kan de wettelijke vertegenwoordiger van een erfgenaam die voor deze ~~beneficiair~~ heeft aanvaard de kantonrechter verzoeken om ontheffing van de verplichting om te vereffenen volgens de wet.²³

3. ~~Een nalatenschap die overeenkomstig artikel 13 is verdeeld, wordt in afwijking van lid 1 onder a slechts vereffend volgens de wet wanneer de echtgenoot van de erflater haar beneficiair heeft aanvaard. Vervalt~~

Artikel 203.

1. ~~Na een aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving kan d~~De rechtbank ~~kan~~ een vereffenaar benoemen:

- a. op verzoek van een erfgenaam;
- b. op verzoek van een belanghebbende of van het openbaar ministerie, wanneer hij die met het beheer der nalatenschap belast is in ernstige mate in de vervulling van zijn verplichtingen tekortschiet, daartoe ongeschikt is of niet voldoet aan een last tot zekerheidstelling, wanneer de schulden der nalatenschap de baten blijken te overtreffen, of wanneer tot een verdeling van de nalatenschap wordt overgegaan voordat deze vereffend is.
- c. ~~op verzoek van een belanghebbende of van het openbaar ministerie, wanneer er geen erfgenamen zijn, wanneer het niet bekend is of er erfgenamen zijn, of wanneer de nalatenschap niet door een executeur wordt beheerd en de~~

²³ Overwogen kan worden deze bepaling te schrappen. Anderzijds: een wettelijk vertegenwoordiger kan behoefte hebben aan zekerheid met betrekking tot de vereffeningsprocedure. Een optie is ook om bij het ontbreken van een executeur en de aanwezigheid van een erfgenaam met wettelijk vertegenwoordiger ontheffing van de vereffeningsprocedure alleen mogelijk te maken indien de kantonrechter ontheffing verleent.

erfgenamen die bekend zijn haar geheel of ten dele onbeheerd laten; [was 204 lid 1 sub a]

d. op verzoek van een schuldeiser van de nalatenschap, wanneer tot een verdeling van de nalatenschap wordt overgegaan voordat de opeisbare schulden daarvan zijn voldaan, of wanneer voor hem het gevaar bestaat dat hij niet ten volle of niet binnen redelijke tijd zal worden voldaan, hetzij omdat de nalatenschap niet toereikend is of niet behoorlijk beheerd en afgewikkeld wordt, hetzij omdat een schuldeiser zich op de goederen van de nalatenschap gaat verhalen; [was 204 lid 1 sub b]

e. op verzoek van een of meer andere schuldeisers van een erfgenaam, wanneer hun belangen door een gedraging van de erfgenamen of van de executeur ernstig worden geschaad. [was 204 lid 1 sub c]

2. *Indien de rechter in afwijking van artikel 195 een ander persoon tot vereffenaar benoemt, treedt deze in de plaats van de erfgenamen.*

3. *Indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig artikel 13, is lid 1, onder d en e, van overeenkomstige toepassing op het geheel van de goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap van de erflater en zijn echtgenoot, de in die gemeenschap gevallen of daarop verhaalbare schulden, alsmede hetgeen daarvoor in de plaats is getreden. [was 204 lid 2]*

Artikel 204. vervalt

~~1.—Is een nalatenschap niet onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaard, dan kan de rechtbank een vereffenaar benoemen:~~

~~a. op verzoek van een belanghebbende of van het openbaar ministerie, wanneer er geen erfgenamen zijn, wanneer het niet bekend is of er erfgenamen zijn, of wanneer de nalatenschap niet door een executeur wordt beheerd en de erfgenamen die bekend zijn haar geheel of ten dele onbeheerd laten;~~

~~b. op verzoek van een schuldeiser van de nalatenschap, wanneer tot een verdeling van de nalatenschap wordt overgegaan voordat de opeisbare schulden daarvan zijn voldaan, of wanneer voor hem het gevaar bestaat dat hij niet ten volle of niet binnen redelijke tijd zal worden voldaan, hetzij omdat de nalatenschap niet toereikend is of niet behoorlijk beheerd en afgewikkeld wordt, hetzij omdat een schuldeiser zich op de goederen van de nalatenschap gaat verhalen;~~

~~c. op verzoek van een of meer andere schuldeisers van een erfgenaam, wanneer hun belangen door een gedraging van de erfgenamen of van de executeur ernstig worden geschaad.~~

~~2.—Indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig artikel 13, is lid 1, onder b en c, van overeenkomstige toepassing op het geheel van de goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap van de erflater en zijn echtgenoot, de in die gemeenschap gevallen of daarop verhaalbare schulden, alsmede hetgeen daarvoor in de plaats is getreden.~~

3.2 Route 2 Uitstel van keuze

In het kort

In het huidige systeem kan een erfgenaam een nalatenschap zuiver aanvaarden, beneficiair aanvaarden of verwerpen. Een erfgenaam aanvaardt de nalatenschap in het huidige recht niet alleen door een verklaring van aanvaarding af te leggen,

maar ook wanneer hij zich als ‘zuiver aanvaard hebbende erfgenaam’ gedraagt. Oftewel de huidige wet kent een aanvaardingsfictie in art. 4:192 lid 1 BW. Deze aanvaardingsfictie heeft tot gevolg dat een nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam door zich te gedragen als erfgenaam de nalatenschap zuiver aanvaardt en daardoor ook zijn eigen vermogen uitwinbaar wordt voor de schulden van de overledene. Een erfgenaam van wie wordt aangenomen dat hij op basis van zijn gedragingen de nalatenschap zuiver heeft aanvaard, kan nadien niet alsnog de nalatenschap beneficiair aanvaarden of verwerpen. Dit terwijl de wil niet op aanvaarding als zodanig met alle rechtsgevolgen gericht hoeft te zijn.²⁴ In route 2 wordt de aanvaardingsfictie in stand gelaten. Door gedragingen kan men nog steeds aanvaarden, maar de poort naar beneficiair aanvaarding blijft nog een bepaalde periode openstaan. Door dit systeem wordt de keuze over ‘hoe’ aanvaard wordt uitgesteld. Brengt men een formele verklaring van zuivere aanvaarding uit of verwerpt men dan kan men niet alsnog overgaan tot beneficiair aanvaarding. Bij een formele zuivere aanvaarding (via de rechtbank) zal men overigens in de regel geïnformeerd zijn.²⁵ Kortom: men heeft er gedurende een bepaalde periode geen last van dat men aanvaardingsgedragingen heeft verricht en men kan (wellicht) nog op tijd de juiste actie ondernemen, te weten beneficiair aanvaarden. Ongewijzigd blijft dat belanghebbenden, dit kunnen schuldeisers zijn, de erfgenamen via de kantonrechter een termijn kunnen laten stellen waarbinnen zij een keuze dienen te maken.

In route 2 wordt, samenvattend, de volgende ingreep in het erfrecht gedaan:

- Binnen een in de wet vastgelegde termijn worden de gevolgen van de aanvaarding van art. 4:192 lid 1 BW beperkt.²⁶ De consequentie van het zich gedragen als erfgenaam wordt in beginsel in het systeem gehandhaafd, echter het verrichten van die handelingen heeft gedurende een wettelijke termijn niet het gevolg dat het eigen vermogen van een erfgenaam uitwinbaar is.
- Zolang een erfgenaam geen gedragingen heeft verricht in de zin van art. 4:192 lid 1 BW kan hij de nalatenschap verwerpen.
- Een erfgenaam kan binnen de bedoelde termijn nog beneficiair aanvaarden, ook al heeft hij door gedragingen aanvaard. Als een erfgenaam niet binnen de termijn beneficiair heeft aanvaard, hij geen andere keuze heeft uitgebracht (verwerpen) én hij zich heeft gedragen als een zuiver aanvaard

²⁴ Zie hoofdstuk 5 voor een overzicht van gedragingen.

²⁵ In zijn antwoord op Kamervragen merkt de staatssecretaris nog op dat de erfgenaam, om een goede beslissing te kunnen nemen, er goed aan doet zich te laten informeren over hoe hij het beste met zijn erfenis kan omgaan. “Hij kan hiertoe de informatie raadplegen die de overheid burgers kosteloos ter beschikking stelt in zowel een brochure over het erfrecht als via de website: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overlijden-en-erven. Daarnaast kan hij zich tot de notaris wenden voor advies.” Uit: ‘Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap’ d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl.

²⁶ Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan een termijn van acht maanden – aansluitend op de termijn voor de aangifte erfbelasting (art. 45 SW) – of één jaar.

hebbende erfgenaam, wordt hij geacht de nalatenschap zuiver te hebben aanvaard.

Uitwerking

In het voorgestelde systeem blijft de mogelijkheid om de nalatenschap zuiver te aanvaarden, beneficiair te aanvaarden of te verwerpen bestaan. De nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam hoeft echter niet meteen in te staan met zijn eigen vermogen. Binnen de wettelijke termijn kan hij nog – ondanks dat hij zich als erfgenaam heeft gedragen in de zin van art. 4:192 lid 1 BW – beneficiair aanvaarden. Als hij niet binnen een wettelijke termijn beneficiair heeft aanvaard, noch de nalatenschap heeft verworpen, leidt de aanvaardingsfictie van art. 4:192 lid 1 BW tot zuivere aanvaarding.

Positie erfgenamen

De erfgenaam kan gedurende een wettelijke termijn desgewenst rustig orde op zaken stellen. Hij kan inventariseren wat er tot de nalatenschap behoort, rekeningen betalen, waardeloze bezittingen van erflater afvoeren etc. Dit alles zonder dat meteen zijn eigen vermogen uitwinbaar wordt. Een erfgenaam kan namelijk binnen de wettelijke termijn de nalatenschap (alsnog) beneficiair aanvaarden. Aanvaardt hij niet binnen de termijn beneficiair én heeft hij zich gedragen als bedoeld in art. 4:192 lid 1 BW, dan is na die termijn zijn eigen vermogen wel uitwinbaar, net zoals in het huidige systeem. Als hij zich onthoudt van gedragingen als bedoeld in art. 4:192 lid 1 BW, behoudt hij de keuze om te verwerpen of beneficiair te aanvaarden. In dat geval is die keuze, net zoals in het huidige systeem, niet aan een termijn gebonden. Als de erfgenaam niet binnen de termijn beneficiair aanvaardt, leiden de gedragingen als bedoeld in art. 4:192 lid 1 BW alsnog tot zuivere aanvaarding, met alle gevolgen van dien.²⁷

Als de erfgenaam, die alsnog beneficiair aanvaardt binnen de wettelijke termijn, zich schuldig heeft gemaakt aan het in art. 4:184 lid 2 sub b en c BW vermelde (opzettelijk goederen der nalatenschap zoekmaakt, verbergt of op andere wijze aan het verhaal van schuldeisers der nalatenschap onttrekt) en zich derhalve niet gedraagt als een 'goed erfgenaam', geldt de sanctie dat zijn eigen vermogen toch uitwinbaar is voor de schulden van de erflater. Hierin is reeds in het huidige systeem van beneficiaire aanvaarding voorzien.

Positie schuldeisers

Hangende de bedoelde termijn kunnen schuldeisers zich in elk geval op goederen van de nalatenschap verhalen.²⁸ Of zij zich ook op het eigen vermogen van de erfgenamen kunnen verhalen, is onder meer afhankelijk van:

- de (uiteindelijke of formele) zuivere aanvaarding door een erfgenaam;
- de keuze van een erfgenaam voor beneficiaire aanvaarding binnen de wettelijke termijn;
- het zich voordoen van de situatie genoemd in art. 4:184 lid 2 sub b en c BW (opzettelijk goederen der nalatenschap zoek maakt, verbergt of op andere wijze aan het verhaal van schuldeisers der nalatenschap onttrekt).

²⁷ Onder deze gedragingen kunnen ook worden gerekend het ondertekenen van een schriftelijke verklaring van aanvaarding, bijvoorbeeld op verzoek van de notaris.

²⁸ Onverminderd het recht van beraad.

Een schuldeiser wordt in het huidige systeem ook *aanvullend* beschermd door de formele vereffeningprocedure. Wanneer het gevaar bestaat dat hij niet ten volle of niet binnen redelijke tijd zal worden voldaan, kan hij namelijk een verzoek bij de rechter²⁹ indienen tot het benoemen van een vereffenaar op grond van art. 4:204 lid 1 sub a BW (in het voorstel art. 4:203 BW, zie hierna). In geval van vereffening worden eerst de schuldeisers van de nalatenschap voldaan alvorens de overige schuldeisers van een erfgenaam recht van verhaal hebben op de goederen van de nalatenschap. Bovendien gaat een (externe) vereffenaar de regie voeren.³⁰

Gevolgen route 2

De in hoofdstuk 2 geformuleerde uitgangspunten worden in deze route als volgt gewaarborgd:

1. *“De nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam wordt beschermd tegen het uitwinnen van zijn eigen vermogen door de schuldeisers van de overledene.”*
Erfgenamen worden voortaan gedurende een wettelijke termijn beschermd omdat schuldeisers binnen die termijn alleen verhaal hebben op de goederen van de nalatenschap. Als een erfgenaam gedurende deze termijn bijvoorbeeld geconfronteerd wordt met onverwachte schulden, heeft hij alsnog de keuze om beneficiair te aanvaarden. Hij heeft ook de tijd om advies in te winnen of geïnformeerd te worden. Het gaat niet ‘meteen al fout’. Als een erfgenaam het verhaal verhindert of anderszins de regels aan zijn laars lapt, wordt zijn eigen vermogen uitwinbaar. Hij vertoont geen ‘goed erfgenaamschap’.
2. *“De bescherming van erfgenamen leidt er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt.”*
Als zodanig leidt deze route er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt. Omdat erfgenamen de gevolgen van de aanvaardingsfictie van art. 4:192 lid 1 BW kunnen ‘corrigeren’ met beneficiaire aanvaarding binnen een wettelijke termijn, neemt mogelijk het aantal beneficiaire aanvaardingen toe. In het huidige systeem hoeft beneficiaire aanvaarding niet altijd tot een uitgebreide formele vereffeningprocedure te leiden; art. 4:202, art. 4:209 BW alsmede art. 4:221 BW zorgen ervoor dat de vereffeningprocedure niet dan wel beperkt gevolgd hoeft te worden. Dit blijft ongewijzigd gehandhaafd.
3. *“De bescherming van erfgenamen brengt geen hogere afwikkelingskosten (administratieve lasten en andere kosten) met zich.”*
De lasten worden door deze route als zodanig niet verzwaaard. Zoals ook hiervoor vermeld, leidt deze route mogelijk tot meer beneficiaire aanvaardingen omdat erfgenamen niet langer ‘nietsvermoedend’ in de

²⁹ Overwogen kan worden om aan de kantonrechter die in art. 4:199 BW de melding van een erfgenaam krijgt dat de schulden der krachtens de wet aanvaarde nalatenschap de baten overtreffen, ook rechtstreeks de bevoegdheid toe te kennen een vereffenaar te benoemen (art. 4:203 BW).

³⁰ Overigens biedt het algemene vermogensrecht ook bescherming. Denk onder meer aan de Actio Pauliana. Op grond van art. 3:45 BW kan de schuldeiser een rechtshandeling van de schuldenaar vernietigen wanneer deze onverplicht is verricht en de schuldeiser daardoor in een nadeligere positie is gekomen.

gevolgen van de zuivere aanvaarding terecht komen. Het huidige tarief voor beneficiaire aanvaarding bedraagt € 114. Omdat de procedure ongewijzigd blijft, zie hiervoor onder 2, hoeven erfgenamen geen extra kosten te maken.

4. *“Ondanks de bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen wordt enerzijds de positie van schuldeisers bij overlijden van de schuldenaar niet verslechterd, anderzijds komen schuldeisers door het overlijden van de schuldenaar niet in een betere positie zoals in het huidige Boek 4 BW het geval is.”*

Tijdens de wettelijke termijn waarin de erfgenaam nog de keuze voor beneficiaire aanvaarding kan maken, heeft de schuldeiser alleen verhaal op de goederen van de nalatenschap. Zijn positie verslechtert daardoor niet ten opzichte van de situatie dat de erflater nog in leven was. Hij kan alleen in een betere positie komen als een erfgenaam niet beneficiair aanvaardt binnen de wettelijke termijn dan wel bij het zich voordoen van de situatie genoemd in art. 4:184 lid 2 sub b en c BW (opzettelijk goederen der nalatenschap zoek maakt, verbergt of op andere wijze aan het verhaal van schuldeisers der nalatenschap onttrekt). In die gevallen kan een schuldeiser zich namelijk op het eigen vermogen van een erfgenaam verhalen.

5. *“De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is.”*

De beschikkingsbevoegdheid wordt alleen doorbroken als een langstlevende echtgenoot zelf besluit over te gaan tot beneficiaire aanvaarding (art. 4:202 lid 3 BW). Dit is in het huidige systeem niet anders.³¹

Inventarisatie van de belangrijkste wijzigingen in de huidige wettekst van afdeling 4.6.1 - 4.6.3

Artikel 192.

1. Een erfgenaam die zich ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam gedraagt, aanvaardt daardoor de nalatenschap zuiver, tenzij hij zijn keuze reeds eerder heeft gedaan *of hij binnen [termijn] de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving heeft aanvaard.*³²

2. Indien een erfgenaam zijn keuze nog niet heeft gedaan, kan de kantonrechter hem daarvoor op verzoek van een belanghebbende een termijn stellen, die ingaat op de dag nadat de belanghebbende deze beschikking aan de erfgenaam heeft doen betekenen en de beschikking onder vermelding van de gedane betekening heeft doen inschrijven in het boedelregister. De kantonrechter kan op verzoek van de erfgenaam de termijn voor de afloop daarvan een of meer malen verlengen; de verlenging wordt in het boedelregister ingeschreven.

³¹ In route 1 is voorgesteld bij de wettelijke verdeling de langstlevende echtgenoot in beginsel de enige vereffenaar te laten zijn. Doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid wordt dan voorkomen. In deze route is een dergelijke regeling ook wenselijk.

³² In het regime wordt met de keuze een formele verklaring van zuivere aanvaarding, beneficiaire aanvaarding of verwerping bedoeld.

3. Laat de erfgenaam de *in lid 2 genoemde* termijn verlopen zonder inmiddels een keuze te hebben gedaan, dan wordt hij geacht de nalatenschap zuiver te aanvaarden.

4. Een erfgenaam die nog geen keuze heeft gedaan, wordt geacht beneficiair te aanvaarden, wanneer een of meer zijner mede-erfgenamen door een verklaring beneficiair aanvaarden, tenzij hij alsnog de nalatenschap zuiver aanvaardt of verwerpt binnen drie maanden nadat hij van die beneficiaire aanvaarding kennis heeft gekregen of, indien voor hem op het tijdstip van die beneficiaire aanvaarding een overeenkomstig het tweede lid gestelde of verlengde termijn liep, binnen die termijn. De zuivere aanvaarding kan slechts geschieden op de wijze als bepaald in het eerste lid van het vorige artikel.

3.3 Route 3 Spijtoptantenregeling of disculpatiemogelijkheden

In het kort

Gedacht kan ook worden aan een 'spijtoptantenregeling' of 'disculpatiemogelijkheid' voor een erfgenaam die niet wist of niet behoorde te weten dat de schulden de baten overtreffen, terwijl hij niet kwaadwillend heeft gehandeld.³³ Ook hier bestaan verschillende mogelijkheden. Zo zou gedacht kunnen worden aan de mogelijkheid de rechter te verzoeken de gevolgen van de zuivere aanvaarding, in het bijzonder de verhaalsmogelijkheid voor schuldeisers op zijn eigen vermogen ontstaan door zijn gedragingen op basis van de aanvaardingsfictie van art. 4:192 lid 1 BW, geheel of gedeeltelijk te beperken omdat een dergelijke verhaalsmogelijkheid in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. Maar om dichter bij het huidige erfrecht te blijven kan ook gedacht worden aan de volgende variant – de spijtoptantenregeling – : als een erfgenaam na de zuivere aanvaarding, die uitdrukkelijk is geschied dan wel door de aanvaardingsfictie van art. 4:192 lid 1 BW, bekend wordt met een 'onverwachte schuld' kan hij aan de kantonrechter machtiging vragen om de nalatenschap alsnog beneficiair te aanvaarden. Het gaat dan om de gevallen waarin een erfgenaam later bekend wordt met een schuld die ertoe leidt dat de nalatenschap negatief wordt en daardoor per saldo het eigen vermogen van de erfgenaam uitwinbaar zou zijn voor deze schuld. Deze bepaling kan als aanvulling gezien worden op het huidige art. 4:194 BW.

Uitwerking

In het voorgestelde systeem blijft de aanvaardingsfictie van art. 4:192 BW overeind, maar aan art. 4:194 BW wordt in lid 3 een 'spijtoptantenregeling' toegevoegd. De erfgenaam kan binnen drie maanden nadat hij bekend is geworden met een 'onbekende en onverwachte schuld' een verzoek doen aan de

³³ In het huidige systeem geldt dat een erfgenaam van wie wordt aangenomen dat hij op basis van zijn gedragingen de nalatenschap zuiver heeft aanvaard, nadien niet alsnog de nalatenschap beneficiair kan aanvaarden of verwerpen. Aldus ook de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Uit: 'Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap', d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl).

rechter om alsnog beneficiair te aanvaarden. Het maakt daarbij niet uit of de erfgenaam uitdrukkelijk zuiver heeft aanvaard of dat de zuivere aanvaarding een gevolg is van de aanvaardingsfictie van art. 4:192 BW.

Positie erfgenamen

Als een erfgenaam kan aantonen dat hij niet wist van de schuld ('niet kende of niet behoorde te kennen') dan kan hij de kantonrechter verzoeken hem te machtigen om alsnog beneficiair te aanvaarden. Als de machtiging wordt toegekend en er wordt beneficiair aanvaard, is zijn eigen vermogen niet uitwinbaar (voor later opkomende) schulden.³⁴

Zou de erfgenaam van een later opkomende 'grote' schuld op de hoogte zijn geweest, dan zou hij waarschijnlijk verworpen hebben of beneficiair aanvaard, zo is de gedachte achter deze route. Met deze route kan hij zich alsnog beschermen. De 'strafsancties' van art. 4:184 BW blijven onverkort gelden. Of sprake is van schulden die hij 'kende of behoorde te kennen', is ter beoordeling van de kantonrechter.³⁵

Positie schuldeisers

Als de kantonrechter oordeelt dat de erfgenaam alsnog beneficiair kan aanvaarden, dan heeft de betreffende schuldeiser volgens de hoofdregel van art. 4:184 lid 1 BW slechts verhaal op de goederen van de nalatenschap; er is dan geen verhaal (meer) op het eigen vermogen van de erfgenaam.³⁶ De 'strafsancties' van art. 4:184 lid 2 BW blijven onverkort gelden en 'slecht erfgenaamschap' wordt gestraft.

Gevolgen route 3

De in hoofdstuk 3 geformuleerde uitgangspunten worden in deze route als volgt gewaarborgd:

1. *"De nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam wordt beschermd tegen het uitwinnen van zijn eigen vermogen door de schuldeisers van de overledene."*
De erfgenaam die onverwacht met schulden wordt geconfronteerd en al 'vastzit' aan de zuivere aanvaarding wordt een uitweg geboden: hij kan na een machtiging van de kantonrechter alsnog beneficiair aanvaarden.
2. *"De bescherming van erfgenamen leidt er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt."*
Als zodanig leidt deze route er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt. Een erfgenaam die alsnog beneficiair wil aanvaarden, moet zich tot de kantonrechter richten. Uit de Handleiding Erfrechtprocedures Kantonrechter met betrekking tot art. 4:194 lid 1 en 2 BW (een soortgelijke bestaande mogelijkheid om alsnog beneficiair te

³⁴ Men kan overwegen in de uitwerking van deze regeling – in afwijking van de leden 1 en 2 – dat de beneficiaire aanvaarding voor alle schulden geldt, dan wel alleen voor de schulden die in de machtiging zijn betrokken, dan wel alleen voor schuldeisers die 'na de beneficiaire aanvaarding opkomen'.

³⁵ In hoeverre beroep tegen de beslissing van de kantonrechter moet kunnen worden ingesteld, laten wij thans in het midden.

³⁶ Zie noot 34.

aanvaarden) blijkt dat hij daartoe een verzoekschrift moet indienen. De kantonrechter kan de erfgenaam machtigen alsnog beneficiair te aanvaarden. De erfgenaam kan daarna ter griffie van de rechtbank (alsnog) de verklaring van beneficiaire aanvaarding afleggen. Dit is een beperkte extra administratieve belasting van de erfgenaam. Op de afwikkeling van een nalatenschap is dit echter verwaarloosbaar, zeker nu men zich wapent tegen een concrete schuld, zie hierna.

3. *“De bescherming van erfgenamen brengt geen hogere afwikkelingskosten (administratieve lasten en andere kosten) met zich.”*
Er wordt een griffierecht geheven voor deze procedure zoals dat thans in art. 4:194 lid 1 en 2 BW is geregeld; dit griffierecht bedraagt nu € 73. Daar komen de kosten bij van de beneficiaire aanvaarding van € 114. Omdat de erfgenaam voor een onbepaalde waarde tegen concrete schulden van de overledene wordt beschermd is het (extra) bedrag van € 73 relatief beperkt in de verhoging van de afwikkelingskosten.
4. *“Ondanks de bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen wordt enerzijds de positie van schuldeisers bij overlijden van de schuldenaar niet verslechterd, anderzijds komen schuldeisers door het overlijden van de schuldenaar niet in een betere positie zoals in het huidige Boek 4 BW het geval is.”*
De positie van de schuldeiser wijzigt niet ten opzichte van het geval waarin direct beneficiair is aanvaard. Een schuldeiser zal wellicht wel vaker een beneficiaire aanvaarding tegengeworpen krijgen. In geval van beneficiaire aanvaarding verhaalt de schuldeiser zich op de goederen van de nalatenschap (art. 4:184 lid 1 BW).
5. *“De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is.”*
De beschikkingsbevoegdheid wordt alleen doorbroken als een langstlevende echtgenoot zelf actie onderneemt om alsnog beneficiair te aanvaarden door de machtiging van de kantonrechter te verzoeken.³⁷

Inventarisatie van de belangrijkste wijzigingen in de huidige wettekst van afdeling 4.6.1 - 4.6.3

Artikel 194.

1. Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke de legaten en lasten die hij moet voldoen, tot een geringer bedrag uit zijn erfdeel kunnen worden bestreden dan zonder die uiterste wil het geval zou zijn geweest, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd om alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans komen de schulden der nalatenschap met uitzondering van de hem tevoren niet bekende legaten, alsmede de hem tevoren

³⁷ In route 1 is voorgesteld bij de wettelijke verdeling de langstlevende echtgenoot in beginsel de enige vereffenaar te laten zijn. Doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid wordt dan voorkomen. In deze route is een dergelijke regeling ook wenselijk.

reeds bekende lasten, ten laste van zijn gehele vermogen voor zover hij deze ook zonder die uiterste wil niet uit zijn erfdeel had kunnen bestrijden.

2. Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke zijn erfdeel groter is dan het zonder die uiterste wil zou zijn geweest, of met een na zijn aanvaarding voorgevallen gebeurtenis waardoor zijn erfdeel is vergroot, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans moet hij de schulden der nalatenschap en de lasten met zijn gehele vermogen voldoen, voor zover dat ook zonder die uiterste wil of zonder die gebeurtenis het geval zou zijn geweest.

3. *Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een schuld van de nalatenschap, die hij niet kende en ook niet behoorde te kennen, kan indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd worden om alsnog beneficiair te aanvaarden. Een en ander onverminderd het bepaalde in artikel 184 lid 2 onder b en c. <Nochtans komen de schulden der nalatenschap met uitzondering van de hem tevoren niet bekende schulden als bedoeld, ten laste van zijn gehele vermogen.>*

3.4 Tot slot: beantwoording vraag; conclusie

Alle hiervoor geschetste routes tot aanpassing van de wet kunnen, naar de mening van de rapporteurs, het predicaat 'eenvoudige ingreep' dragen. Door te inventariseren tot welke wijzigingen de wettekst op hoofdlijnen noopt, indien de diverse routes zouden worden gevolgd, blijkt van de eenvoud van een operatie op het onderhavige erfrechtelijke terrein.

Ons erfrechtelijke systeem en de fundamenteen daarvan als zodanig blijven intact. Bij de routes 2 en 3 is er slechts een zeer beperkte aanpassing van de wettekst nodig. De aanpassing van de wettekst bij route 1 is wat groter; echter het systeem van zuiver aanvaarden, beneficiair aanvaarden en verwerpen wordt aanzienlijk vereenvoudigd. Route 1 biedt de meeste bescherming aan de erfgenamen.

De vraag die de rapporteurs zich gesteld hebben, luidde als volgt:

Kan met een eenvoudige ingreep in het erfrecht de systematiek rondom het aanvaarden van nalatenschappen zodanig gewijzigd worden dat 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende burgers' niet zo maar met eigen vermogen in moeten staan voor schulden van de overledene?

De vraag kan ons inziens bevestigend beantwoord worden. Als de politiek zou willen dat er iets verandert op het terrein van de wijze en/of gevolgen van aanvaarding van een nalatenschap, dan kan dat met een eenvoudige ingreep. De rapporteurs spreken (thans) geen voorkeur uit voor een van de beschreven routes. Met dit rapport willen de rapporteurs bijdragen aan de meningsvorming en besluitvorming. Zou een route – of varianten daarop of combinaties daarvan – aanspreken, dan kan die als blauwdruk dienen; vervolgens is nader gericht onderzoek en uitwerking vereist.

4 Samenvatting

Uit een enquête van de NOS en Netwerk Notarissen blijkt dat er steeds meer erfenissen met schulden zijn. Erfenissen worden daarom vaker beneficiair aanvaard. In de media zijn meerdere situaties naar voren gebracht waarin erfgenamen in de problemen kwamen door de schulden van de overledene, omdat zij de erfenis niet beneficiair hadden aanvaard.³⁸ Naar aanleiding van deze berichten zijn er meerdere malen Kamervragen over dit onderwerp gesteld. Een erfgenaam kan door het afleggen van een verklaring bij de griffie rechtbank beneficiair aanvaarden. De kosten van een dergelijke verklaring bedragen € 114. Door beneficiaire aanvaarding voorkomt een erfgenaam dat hij uit eigen portemonnee moet bijbetalen als er in een erfenis meer schulden dan bezittingen zijn. Beneficiaire aanvaarding is alleen mogelijk als een erfgenaam zich niet reeds als 'erfgenaam' heeft gedragen. Als een erfgenaam (door gedragingen) zuiver aanvaardt – dit komt in de praktijk het meest voor – krijgen schuldeisers van de overledene ook verhaal op de bezittingen van de erfgenaam. Dit leidt ertoe dat schuldeisers bij solvabele erfgenamen een betere positie krijgen dan vóór het overlijden. Niet in alle gevallen is het voor een erfgenaam meteen duidelijk dat er schulden in de erfenis zitten.

Netwerk Notarissen en het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit hebben een verkenning gedaan naar de mogelijkheden om de wet op eenvoudige wijze aan te passen om erfgenamen te beschermen tegen de schulden van de erflater. Er wordt in dit rapport een aantal routes gepresenteerd als 'denkpiste':

- Route 1: *'Aanvaarding met beneficiaire gevolgen'*: *alle* erfgenamen aanvaarden de nalatenschap voortaan met de beneficiaire gevolgen uit het huidige systeem.

- Route 2: *'Uitstel van keuze'*: De consequentie van het zich gedragen als erfgenaam wordt in beginsel in het systeem gehandhaafd, echter het verrichten van die handelingen heeft gedurende een wettelijke termijn niet het gevolg dat het eigen vermogen van een erfgenaam uitwinbaar wordt.

- Route 3: *'Spijtoptantenregeling' of 'disculpatiemogelijkheden'*: Er wordt een voorziening gecreëerd die het mogelijk maakt dat een erfgenaam binnen drie maanden nadat hij bekend is geworden met een 'onbekende en onverwachte schuld' een verzoek kan doen aan de rechter om alsnog beneficiair te aanvaarden.

De vraag die de rapporteurs zich gesteld hebben, luidde als volgt:
Kan met een eenvoudige ingreep in het erfrecht de systematiek rondom het aanvaarden van nalatenschappen zodanig gewijzigd worden dat

³⁸ NOS journaal 28 april 2012 ('erven van een woning die na een jaar nog niet verkocht was') en Telegraaf 22 augustus 2012 ('erven door een student van een belastingschuld van haar overleden moeder'), zie ook hoofdstuk 5.

'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende burgers' niet zomaar met het eigen vermogen, dus met vermogen dat niet van de overledene is geërfd, in moeten staan voor schulden van de overledene?

De vraag kan volgens de rapporteurs bevestigend beantwoord worden. Als de politiek zou willen dat er iets verandert op het terrein van de wijze en/of gevolgen van aanvaarding van een nalatenschap dan kan dat met een eenvoudige ingreep.

De beschreven routes leiden tot het volgende:

1. De 'nietsvermoedende en niet-kwaadwillende erfgenaam' wordt beschermd tegen het uitwinnen van zijn eigen vermogen door de schuldeisers van de overledene.
2. De bescherming van erfgenamen leidt er niet toe dat de afwikkeling van een nalatenschap complexer wordt.
3. De bescherming van erfgenamen brengt geen hogere afwikkelingskosten (administratieve lasten en andere kosten) met zich.
4. Ondanks de bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen wordt enerzijds de positie van schuldeisers bij overlijden van de schuldenaar niet verslechterd, anderzijds komen schuldeisers door het overlijden van de schuldenaar niet in een betere positie, zoals in het huidige Boek 4 BW het geval is.
5. De bescherming van het eigen vermogen van erfgenamen leidt in beginsel niet tot een doorbreking van de beschikkingsbevoegdheid van de langstlevende echtgenoot indien de wettelijke verdeling van art. 4:13 BW van toepassing is.

Hiermee zouden ook de zorgen van de staatssecretarissen weggenomen zijn.³⁹

De rapporteurs spreken (thans) geen voorkeur uit voor een van de beschreven routes. Met dit rapport willen de rapporteurs bijdragen aan de meningsvorming en besluitvorming. Zou een route – of varianten daarop of combinaties – aanspreken, dan kan die als blauwdruk dienen; vervolgens is er nader gericht onderzoek en uitwerking vereist.

Achtergronden

Uit een steekproef bij een aantal griffies van de rechtbanken blijkt dat er in 2011 en 2012 een stijging van het aantal beneficiaire aanvaardingten ten opzichte van eerdere jaren is te zien. Er was in 2011 een stijging van 9,7% ten opzichte van 2010. In 2012 zet deze trend zich door; op basis van de cijfers van beneficiaire aanvaardingten tot en met augustus van dit jaar is er een verwachte stijging van 13,4% in 2012 ten opzichte van 2011.

³⁹ Antwoord van staatssecretaris Weekers (Financiën) (ontvangen 7 juni 2012), mede namens de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie; Antwoord van staatssecretaris Teeven (Veiligheid en Justitie) (ontvangen 26 september 2012).

Uit de schriftelijke enquête van de NOS en Netwerk Notarissen onder 160 notariskantoren (met 83 respondenten) wordt als mogelijke reden voor de toename van het aantal beneficiaire aanvaardingseen gezien:

- er zitten vaker schulden in erfenissen,
- notarissen adviseren bewuster aan erfgenamen beneficiair te aanvaarden.

Uit een beknopte enquête naar buitenlandse rechtssystemen blijkt dat in een aantal Europese landen, anders dan thans in Nederland het geval is, de erfgenamen niet zomaar met hun eigen vermogen in moeten staan voor de schulden van de overledene. Een koerswijziging in Nederland zou in die zin niet betekenen dat Nederland binnen Europa een vreemde eend in de bijt wordt.

5 Achtergronden⁴⁰

5.1 Gevolgen van erfopvolging in het huidige systeem

Een erfgenaam kan een nalatenschap aanvaarden of verwerpen. De aanvaarding kan zuiver of beneficiair (ook wel aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving genoemd) plaatsvinden. De erfgenaam die zuiver aanvaardt, wordt van rechtswege schuldenaar van de schulden van de erflater die niet met zijn dood teniet gaan (art. 4:182 BW). Dat heeft tot gevolg dat hij met zijn eigen vermogen moet 'bijplussen' als het saldo van de nalatenschap negatief is. Bij beneficiaire aanvaarding is de uitwinbaarheid beperkt tot de goederen van de nalatenschap (art. 4:184 BW). Als een wettelijke vertegenwoordiger van een erfgenaam de nalatenschap voor deze wil aanvaarden, dan moet dat beneficiair (art. 4:193 BW); dit is, bijvoorbeeld, bij minderjarigen het geval.

De keuze die een erfgenaam voor zuivere aanvaarding, beneficiaire aanvaarding of verwerping maakt, is onomkeerbaar (art. 4:190 lid 4 BW).⁴¹ Voorafgaand aan het uitbrengen van hun keuze hebben de erfgenamen een termijn van drie maanden om zich te beraden (art. 4:185 BW). Binnen deze termijn kunnen eventuele schuldeisers zich niet verhalen op de nalatenschap. Beneficiaire aanvaarding en verwerping vinden plaats door het afleggen van een verklaring bij de griffie van de rechtbank. Zuivere aanvaarding kan uitdrukkelijk plaatsvinden (door het afleggen van een verklaring bij de griffie van de rechtbank) of door zich te gedragen als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam (art. 4:192 lid 1 BW).

Het recht om een nalatenschap te aanvaarden, kan naar huidig recht niet verjaren. De kantonrechter kan wel op verzoek van een belanghebbende, nadat de termijn voor beraad is verlopen, een termijn stellen waarin de erfgenaam zijn keuze moet maken (art. 4:192 lid 2 BW). Laat de erfgenaam deze termijn verlopen dan wordt hij geacht de nalatenschap zuiver te aanvaarden (art. 4:192 lid 3 BW). Wanneer een of meer mede-erfgenamen beneficiair aanvaarden, wordt de erfgenaam die nog geen keuze heeft uitgebracht, geacht ook beneficiair te aanvaarden, tenzij hij alsnog zuiver aanvaardt of verwerpt. Dat kan binnen drie maanden nadat hij van de beneficiaire aanvaarding kennis heeft gekregen of

⁴⁰ In de paragrafen 5.1 tot en met 5.4 van dit rapport is de volgende literatuur veelvuldig geraadpleegd:

- W.D. Kolkman, *Schulden der nalatenschap* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 2006.
- W.D. Kolkman en L.C.A. Verstappen, *Handboek Boedelafwikkeling*, Zutphen: Walburg Pers 2011/2012.
- M.J.A. van Mourik e.a., *Handboek Erfrecht* Deventer: Kluwer 2011.
- B.E. Reinhartz, *Groene Serie Erfrecht*, art. 4:192 BW, Deventer: Kluwer (losbl.)
- J.B. Vegter, *Grondslagen der beneficiaire aanvaarding naar Nederlands en Duits recht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1989.

⁴¹ Aldus ook de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Uit: 'Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap' d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenburg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl).

binnen de termijn die de kantonrechter aan hem heeft gesteld (art. 4:192 lid 4 BW).

Door zuivere aanvaarding verliest de erfgenaam de bevoegdheid om beneficiair te aanvaarden en daarmee de uitwinbaarheid te beperken tot de nalatenschap. Art. 4:194 BW is een uitzondering hierop en geeft de erfgenaam de mogelijkheid in een aantal situaties na zuivere aanvaarding alsnog beneficiair te aanvaarden. Hiervoor is machtiging van de kantonrechter nodig.

De erfgenaam wordt beschermd tegen de situatie dat na zijn zuivere aanvaarding een uiterste wil bekend wordt of een gebeurtenis plaatsvindt waardoor hij in een nadeligere positie komt. Bijvoorbeeld in de situatie dat de erfgenaam door een later bekend geworden uiterste wil een kleiner erfdeel heeft verkregen, terwijl het oorspronkelijke legaat nog wel uit zijn erfdeel moet worden voldaan. Deze beperking van de uitwinbaarheid werkt alleen voor zover de schulden volgen uit de hiervoor vermelde uiterste wil of gebeurtenis. De erfgenaam hoeft dan alleen de schulden te voldoen waartoe hij al verplicht was vóór een dergelijke beneficiaire aanvaarding.

Dat er geen andere mogelijkheid tot beperking van de uitwinbaarheid is, is volgens Vegter⁴² voor erfgenamen een groot nadeel. Zij kunnen zonder zich daar bewust van te zijn een erfenis zuiver aanvaarden. Er kan immers ook sprake van zuivere aanvaarding zijn door het verrichten van bepaalde gedragingen, zie hierna de tabel 'gedragingen die leiden tot zuivere aanvaarding'. Een erfgenaam zal niet altijd beseffen wat de consequenties zijn van zijn gedragingen.

In de periode van beraad is het raadzaam dat de erfgenamen zich onthouden van daden waaruit blijkt dat zij zich ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam gedragen (art. 4:192 lid 1 BW). Een erfgenaam mag vóór het uitbrengen van de keuze immers alleen handelingen van beheer verrichten ten aanzien van (goederen van) de nalatenschap. Wanneer hij zich toch als 'heer en meester' over de nalatenschap gedraagt, vergelijkbaar met de positie van bezitter in het algemene vermogensrecht, of als hij de schulden van de nalatenschap geheel voor eigen rekening neemt, wordt deze erfgenaam geacht de nalatenschap zuiver te hebben aanvaard. Dit is ook het geval indien de erfgenaam door feitelijk handelen zuiver heeft aanvaard, terwijl de wil niet op zuivere aanvaarding was gericht.⁴³ Het probleem is dat de doorsnee erfgenaam, zonder notariële bijstand, niet altijd op de hoogte is van de daden die hij wel en niet mag verrichten. Wat moet precies worden verstaan onder gedragingen die ondubbelzinnig en zonder voorbehoud aangeven dat men de nalatenschap zuiver heeft aanvaard?

De minister formuleerde het als volgt in de MvA II, *Parl. Gesch. Boek 4*, p. 933-934:

"Een erfgenaam die, binnen de hem vergunde wettelijke termijn van beraad, met betrekking tot de op het ogenblik van erflaters overlijden van rechtswege op hem overgegangene goederen der nalatenschap daden van beheer verricht, omdat hij (nog) niet

⁴² Vegter, diss. Leiden 1989, p. 97.

⁴³ Verslag mondeling overleg, Kamerstukken II 1964/65, 3771, nr. 8, p. 38.

van zins is de nalatenschap te verwerpen, kan – zeker als hij daarna definitief van verwerping afziet – moeilijk worden beschouwd als een zaakwaarnemer die zich inlaat met de behartiging van eens anders belang. Beperkt hij zich tot de daden van beheer waartoe de wet een erfgenaam die beneficiair heeft aanvaard bevoegd verklaart, dan behoort hij zijn keuzemogelijkheid niet te verspelen. Dat is wel het geval wanneer hij, gelijk vrijstaat aan erfgenamen die zuiver aanvaard hebben, over goederen der nalatenschap als heer en meester beschikt, of wanneer hij, eventueel in een andere vorm dan een verklaring ter griffie, duidelijk aan de schuldeisers der nalatenschap doet blijken dat hij de schulden der nalatenschap geheel voor zijn rekening neemt.”

Wiersma verantwoordt het gevolg van de zuivere aanvaarding – het verhaal van schuldeisers op het eigen vermogen van een erfgenaam – in zijn noot onder HR 26 april 1968, *NJ* 1969/322 als volgt: Door "als heer en meester over de boedel te beschikken, wordt de controle van de schuldeisers over de exacte inhoud van de nalatenschap onttrokken, en daarmee wordt door de erfgenaam een zeker risico voor volledige voldoening op zich genomen". Vegter vraagt zich echter af of dit ook de daarop volgende onbeperkte verhaalsaansprakelijkheid rechtvaardigt. Hij is van mening dat dit beschikken moet worden gezien als daad van 'aanvaarden' en niet als daad van 'zuiver aanvaarden'. Op de erfgenaam rust de verplichting om ten behoeve van de schuldeisers de nalatenschap goed te besturen. Schending van deze verplichting leidt dan tot een schadevergoeding jegens de schuldeisers. Volgens Vegter worden op deze wijze de schuldeisers voldoende beschermd.⁴⁴

Hieronder is – ter bepaling van de gedachten – in steekwoorden een aantal gedragingen opgenomen dat leidt tot zuivere aanvaarding; daaronder ook een aantal dat *niet* leidt tot zuivere aanvaarding.

Gedragingen die leiden tot zuivere aanvaarding⁴⁵

	Op grond van rechtspraak
Leeghalen huurwoning en bepalen wat er met de spullen gebeurt	Rb. Zutphen 22 april 2009, LJN BI7755; Rb. Alkmaar (sector kanton) 17 februari 2009, LJN BI1984
Opruimen van de gehele inboedel van de erflater	Hof Amsterdam 9 januari 1964, <i>NJ</i> 1964/355
Op consistente wijze gedeeltelijk voldoen van schuld die evident tot nalatenschap behoort en overeenkomen betalingsregeling met	Rb. Zwolle-Lelystad 14 maart 2007, LJN BA9145

⁴⁴ Vegter, diss. Leiden 1989, p. 104.

⁴⁵ Zie voor een overzicht (op basis van rechtspraak) ook: L.C.A. Verstappen, 'Aanvaarding en verwerping', in: M.J.A. van Mourik (red.) e.a., *Handboek Erfrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 440; L.C.A. Verstappen, *Handboek Boedelafwikkeling* 2011/2012, p. 371/372; Asser/Perrick, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4*. *Erfrecht en schenking*, Deventer: Kluwer 2009, nr. 405.

schuldeiser zonder voorbehoud te maken	
Verkoop appartement erflater	Rb. Utrecht 21 april 2010, LJN BM1877
Afgeven volmacht om nalatenschap af te wikkelen, daarbij te beschikken over saldi-tegoeden bij banken en andere instellingen, vorderingen te innen, schulden te betalen, kwijting te geven en te nemen, aangifte erfbelasting te doen, alle zaken te regelen, alle nodige akten en stukken te tekenen en verder al het nodige te verrichten. Vervolgens verkoop aandelen door gemachtigde en opgeven gerechtigdheid tot boedel bij aangifte inkomstenbelasting	Hoge Raad 22 december 1976, BNB 1977, 29
Verkoop en levering onverdeelde helft van woning die toebehoorde aan erflater	Hoge Raad 11 februari 2005, LJN AR6656
Ophalen spullen die bij buurman van erflater gestald waren en wenden tot bank met verzoek om nadere informatie met betrekking tot rekening erflater	Rb. Amsterdam 12 oktober 2011, LJN BU3549
Afgeven van een boedelvolmacht, leveren van een huis uit de nalatenschap en het doen van aangifte erfbelasting	Hof Arnhem 7 juni 2004, LJN AP3290
Verkoop of bezwaring en betaling van schulden zonder enige reserve	Hoge Raad 25 juni 1926, NJ 1926, p. 1023, Hof 's-Hertogenbosch 5 januari 1926, NJ 1926/750
Innen van tot nalatenschap behorende vorderingen, treffen van schikkingen met schuldenaren	Hoge Raad 6 december 1901, W 7696; Hoge Raad 4 mei 1928, NJ 1928, p. 1200; Hoge Raad 18 juni 1928, NJ 1928, p. 1507
Meegeven van alle zaken van de nalatenschap aan de vuilnisman	Hof Amsterdam 9 januari 1964, NJ 1964/355
Het als erfgenaam deelnemen aan de verdeling	Hof 's-Hertogenbosch 25 juni 1935, Rb. Breda 1 november 1932, NJ

	1935, p. 1391; Rb. 's-Gravenhage 13 januari 1916, NJ 1916, p. 340
Instellen van rechtsvorderingen die erfgenaam toekomen	Hoge Raad 4 mei 1906, W 8376; Rb 's-Hertogenbosch 5 december 1941, NJ 1942/432; Rb. 's-Hertogenbosch 7 maart 1890, W 6045
Gestand doen van vruchtgebruik dat legitieme benadeelt	Rb. Breda 28 januari 1941, NJ 1941/551
Erkenning schuld van de nalatenschap	Hoge Raad 6 december 1901, W 6045
Verlenen van algemene volmacht aan personeel van de notaris	Hof 's-Gravenhage 27 maart 1936, NJ 1936/691
	Op grond van literatuur
Gebruiken en trekken van vruchten van zaken	L.C.A. Verstappen, 'Aanvaarding en verwerping', in: M.J.A. van Mourik (red.) e.a., Handboek Erfrecht, Deventer: Kluwer 2011, p. 440 (op basis van rechtspraak) Vgl. Hof Amsterdam 9 januari 1964, NJ 1964/355; Hof 's -Gravenhage 24 juni 1943/Rb 's-Gravenhage 18 juni 1942, NJ 1944/45/460; Rb. Dordrecht 11 april 1934, NJ 1934/721
Beschikken over zaken	L.C.A. Verstappen, 'Aanvaarding en verwerping', in: M.J.A. van Mourik (red.) e.a., Handboek Erfrecht, Deventer: Kluwer 2011, p. 440 (op basis van rechtspraak) Vgl. Hof Amsterdam 9 januari 1964, NJ 1964/355; Hof 's -Gravenhage 24 juni 1943/Rb 's-Gravenhage 18 juni 1942, NJ 1944/45/460; Rb. Dordrecht 11 april 1934, NJ 1934/721
Erfgenaam die bij de bank verklaring ondertekent om zich het rekeningtegoed van de erflater toe te eigenen om de nalatenschap af te wikkelen	'Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap' d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van Toorenborg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de

	minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl
--	---

Gedragingen die *niet* leiden tot zuivere aanvaarding⁴⁶

	Op grond van rechtspraak
Voldoen uitvaartkosten, deels uit eigen middelen omdat saldo bankrekening onvoldoende is	Rb. Zutphen 22 december 2010, LJN BP7432
Ophalen auto en op zijn naam laten overschrijven N.B.: op dat moment was men er reeds van op de hoogte dat erfgenaam beneficiair wilde aanvaarden. In dat licht moeten volgens de rechtbank de handelingen worden beoordeeld	Rb. 's-Gravenhage 31 augustus 2011, LJN BU3379
Laten verlopen termijn van beraad (art. 4:185 BW)	Rb. 's-Gravenhage 31 augustus 2011, LJN BU3379
E-mail met schikkingsvoorstel N.B.: voor het versturen van de e-mail hadden erfgenamen al 'volmacht en verklaring beneficiaire aanvaarding' aan notaris gestuurd. In dat licht moeten de feitelijke handelingen worden beoordeeld, aldus de rechtbank	Rb. 's-Gravenhage 31 augustus 2011, LJN BU3379
Verstrekken volmacht op grond waarvan werknemer niet andere dan tot de dagelijkse bedrijfsvoering behorende handelingen heeft verricht. Anders zou onderneming hebben opgehouden te bestaan	Hoge Raad 26 april 1968, NJ 1969, 322 (Van Randwijk/Polak)
Verstrekken van volmacht aan een derde door de erflater om zijn onderneming te verkopen in naam van	Rb. 's-Gravenhage 23 juni 2012, LJN BX2012

⁴⁶ Zie voor een overzicht (op basis van rechtspraak) ook: L.C.A. Verstappen, 'Aanvaarding en verwerping', in: M.J.A. van Mourik (red.) e.a., *Handboek Erfrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 440; L.C.A. Verstappen, *Handboek Boedelafwikkeling 2011/2012*, p. 371/372; Asser/Perrick, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4*. *Erfrecht en schenking*, Deventer: Kluwer 2009, nr. 405.

de erfgenamen, leidt bij verkoop niet tot zuivere aanvaarding van de erfgenamen indien zij zich feitelijk niet met de verkoop hebben bemoeid	
Nemen van maatregelen van conservatoire (bewarende) aard	Hof 's-Hertogenbosch 6 december 1978, NJ 1980/456.
Afstand doen van huwelijksvermogensrechtelijke gemeenschap	Rb. Dordrecht 2 maart 1983, NJ 1984/468.
Wegnemen van enige waardeloze kledingstukken erflater	Ktr. Haarlem 19 januari 1945, NJ 1946/771.
Enkel uit piëteit betalen van schulden erflater, ook al worden schulden uit goederen van de nalatenschap betaald, afgeven van legaten	Vgl. Rb. Utrecht 24 april 1940, NJ 1941/157; Rb. Utrecht 30 november 1931, NJ 1933, p. 1661; Rb. Roermond 12 april 1928, NJ 1928, p. 790; Rb. Amsterdam 10 oktober 1902, W 7889.
Niet verschijnen op dagvaarding, of wel verschijnen maar geen verweer voeren of refereren aan oordeel rechter, niet aanwenden rechtsmiddel tegen verstekvonnis	Rb. 's-Gravenhage 30 juni 1891, W 6049; Rb. Alkmaar 29 juni 1972, NJ 1973/518; Rb. 's-Gravenhage 13 april 1937, NJ 1938, p. 660; Rb. Arnhem 5 februari 1903, W 7925.
Verkopen goed van de nalatenschap door gevolmachtigde van erflater die niet wist van overlijden	Asser/Van der Ploeg/Perrick, nr. 336.
Als kind blijven werken in drukkerij overleden ouder	Rb. Arnhem 8 maart 2006, LJN AW2515
Regeling begrafenis en daden van beheer (art. 1095 OBW), waaronder ook: verkoop goed door erfgenaam die meende dat het aan hemzelf toebehoorde, betaling schuld uit piëteit	Annotatie K. Wiersma onder Hoge Raad 26 april 1968, NJ 1969, 322 (Van Randwijk/Polak)
Doen overschrijven van de auto van erflater op eigen naam bij Rijksdienst voor het Wegverkeer en wijzigen tenaamstelling inboedelverzekering	Hof Amsterdam 9 juni 2005, LJN AT8670
	Op grond van literatuur

Het indienen van een verzoek tot verzegeling of ontzegeling van de boedel	B.E. Reinhartz, <i>Groene Serie Erfrecht</i> , art. 4:192 BW, aant. 3
Het opmaken van een boedelbeschrijving	idem
Het sluiten van een nieuw huurcontract als de huur van een verhuurd goed van de boedel afloopt, tenzij bijvoorbeeld de uitzonderlijk lange duur van het nieuwe contract tot een andere kwalificatie noopt	idem
Het betalen van vorderingen van de Staat op grond van de Successiewet, art. 71 SW 1956	idem
Het beleggen van contanten op een rekening-courant (maar zodra wordt belegd in speculatieve papieren, wordt dit als stilzwijgende aanvaarding gekwalificeerd)	idem
Het huren van een safeloket	idem
Het in open bewaargeving geven van effecten	idem
Het ontruimen van een huis om de nieuwe bewoner toegang te kunnen verschaffen	idem
Het ontslaan van huispersoneel van de overledene	idem
Het inventariseren en opzeggen van lidmaatschappen en abonnementen	idem
Het opzeggen van de huur van een slecht huurder die daardoor waardedaling van het pand veroorzaakt	idem
Het deblokken van rekening om het beheer te voeren over het rekeningtegoed	'Beantwoording Kamervragen over problemen bij het zuiver aanvaarden van een nalatenschap' d.d. 26 september 2012 (vragen van de Kamerleden Omtzigt en Van

	Toorenborg (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Financiën en de minister van Veiligheid en Justitie), nr. 306401, via www.rijksoverheid.nl .
--	--

5.2 Positie schuldeisers

Op grond van art. 4:182 lid 1 BW volgen de erfgenamen de erflater van rechtswege op in zijn voor overgang vatbare rechten en in zijn bezit en houderschap, dit wordt de 'saisinereg' genoemd.⁴⁷ Zij worden van rechtswege schuldenaar van de schulden van de erflater die niet met zijn dood tenietgaan (lid 2). Als de prestatie deelbaar is, dan is iedere erfgenaam verbonden voor een deel evenredig aan zijn erfdeel, tenzij zij hoofdelijk zijn verbonden.

Art. 4:182 lid 2 BW en art. 4:184 lid 1 en lid 2 sub a BW leiden ertoe dat de nalatenschap direct en het privévermogen van de erfgenaam na zuivere aanvaarding tot verhaal van de nalatenschapsschuldeisers strekken. Dit betekent dat bij zuivere aanvaarding de verhaalsmogelijkheden van de schuldeisers van de nalatenschap worden uitgebreid tot het eigen vermogen van de erfgenaam. Bij solvabele erfgenamen krijgen de schuldeisers *een betere positie* dan vóór het overlijden: de schuldeiser krijgt hierdoor als het ware een *dubbel verhaalsrecht*.

Bij beneficiaire aanvaarding wordt de uitwinbaarheid beperkt. De erfgenaam hoeft in beginsel niet met zijn eigen vermogen in te staan voor de nalatenschapsschulden. De nalatenschap wordt vereffend volgens afdeling 4.6.3. BW, tenzij een van de uitzonderingen van art. 4:202 BW van toepassing is. In geval van vereffening ontstaat een afgescheiden vermogen, waaruit eerst de schuldeisers van de nalatenschap worden voldaan alvorens de overige schuldeisers van een erfgenaam recht van verhaal hebben op de goederen van de nalatenschap. Bovendien gaat een (externe) vereffenaar de regie voeren.⁴⁸

5.3 De vereffeningprocedure

De wet kent twee soorten vereffening, de 'lichte' vereffening en de 'gewone' vereffening. Meijers zag de noodzaak om een lichte vereffening te introduceren, waarbij de erfgenamen zelf als vereffenaar kunnen optreden als de toestand van de boedel de zware procedure niet vereist. Hij merkte het volgende op:

"Vele boedels worden beneficiair aanvaard, zonder dat daarbij in het minst sprake is van insolventie. Om in al deze gevallen de erfgenaam zelf of zijn wettelijke vertegenwoordiger van de vereffening uit te sluiten is noch noodzakelijk, noch wenselijk. Het ontwerp heeft

⁴⁷ Het begrip saisine is ontleend aan het Frans 'Le mort saisit le vif'. Daarmee wordt aangeduid dat de rechtspositie van de dode wordt voortgezet door de levende, waaronder te verstaan de erfgenamen. Zie F.W.J.M. Schols, Handboek erfrecht, Deventer: Kluwer 2011, p. 61.

⁴⁸ Overigens biedt het algemene vermogensrecht ook bescherming. Denk onder meer aan de Actio Pauliana. Op grond van art. 3:45 BW kan de schuldeiser een rechtshandeling van de schuldenaar vernietigen wanneer deze onverplicht is verricht en de schuldeiser daardoor in een nadeligere positie is gekomen.

hierom een tussenweg gekozen: de erfgenaam, die beneficiair heeft aanvaard, kan zelf de vereffening leiden. Hij kan deze vereffening echter ook verrichten in samenwerking met een boedelnotaris, terwijl hij door een onpartijdig door de rechter aan te wijzen vereffenaar kan worden vervangen, wanneer hij in ernstige mate zijn verplichtingen niet nakomt of wanneer de schulden van de nalatenschap de baten overtreffen. Onder de schulden zijn legaten begrepen (...).⁴⁹

5.3.1 De 'gewone' vereffeningprocedure

Bij beneficiaire aanvaarding zijn in beginsel alle erfgenamen vereffenaar (art. 4:195 BW). De rechtbank kan een andere vereffenaar benoemen op verzoek van een erfgenaam, een belanghebbende of het openbaar ministerie. Deze vereffenaar treedt dan in de plaats van de erfgenamen (art. 4:203 BW). De vereffenaar moet de nalatenschap als 'goed vereffenaar' beheren en vereffenen (art. 4:211 BW).

De vereffenaar moet conform de wettelijke procedure de onderstaande zaken regelen:

1. Het op de voorgeschreven wijze bekend maken van zijn benoeming (art. 4:206 lid 6 BW).
2. Wanneer niet alle erfgenamen bekend zijn of daar onzekerheid over bestaat, moet hij door oproeping in veel gelezen dagbladen of door andere doelmatige middelen proberen de erfgenamen op te sporen (art. 4:225 lid 1 BW).
3. Het opmaken en neerleggen van een notariële of onderhandse boedelbeschrijving (art. 4:211 lid 3 BW).
4. Het aanwijzen van een boedelnotaris (art. 4:211 lid 5 BW).
5. Het oproepen van boedelschuldeisers en neerleggen van een lijst van erkende en betwiste vorderingen en aanspraken (art. 4:214 BW).
6. Het te gelde maken van de goederen van de nalatenschap (art. 4:215 BW).
7. De rekening en verantwoording en de uitdelingslijst neerleggen (art. 4:218 BW).
8. Na het verbindend worden van de uitdelingslijst doen van de uitkeringen (art. 4:220 BW).
9. Na voltooiing van de vereffening het overschot afgeven aan de erfgenamen of de Staat (art. 4:226 BW).⁵⁰

5.3.2 De lichte vereffeningprocedure

De lichte vereffeningprocedure vindt zijn basis in art. 4:221 BW. Hierin is bepaald dat de verplichtingen voor de vereffenaar vermeld in art. 4:214 lid 1, 4:214 lid 5 en 4:218 BW slechts gelden, wanneer de kantonrechter dit heeft bepaald. Dit betekent dat de schuldeisers op informele wijze opgeroepen kunnen worden en dat de vereffening als voltooid mag worden beschouwd als de bekende schuldeisers zijn voldaan.

Ook kan de kantonrechter de erfgenamen vrijstellen van de verplichting om de boedelbeschrijving ter inzage te leggen (art. 4:211 lid 4 BW).

De vereffenaar moet in alle gevallen een boedelbeschrijving opmaken, behoorlijk beheer voeren en de opeisbare schulden voldoen. Gelet op de opzet van de vereffeningregeling is de lichte vereffening het uitgangspunt.

⁴⁹ T-M, Parl. Gesch. Boek 4, p. 954.

⁵⁰ B.M.E.M. Schols, Handboek Erfrecht Deventer: Kluwer 2011, p. 601.

Er is in wezen nauwelijks verschil tussen de lichte vereffeningprocedure en de vereffening die de executeur moet verrichten.⁵¹ De extra last uit hoofde van beneficiaire aanvaarding komt minimaal neer op het maken van een boedelbeschrijving.⁵² Een executeur is op grond van art. 4:146 lid 2 BW verplicht een boedelbeschrijving te maken.

5.3.3 Uitzonderingen volgen vereffeningprocedure

Art. 4:202 BW noemt drie belangrijke uitzonderingen op de hoofdregel dat de vereffeningprocedure gevolgd moet worden bij beneficiaire aanvaarding:

- a. De situatie waarin er een tot voldoening van de opeisbare schulden en legaten bevoegde executeur is en deze kan aantonen dat de goederen van de nalatenschap ruimschoots toereikend zijn om alle schulden te voldoen (art. 4:202 lid 1 onder a BW).
- b. De wettelijke vertegenwoordiger kan bij een positief saldo op grond van art. 4:202 lid 2 BW een verzoek indienen bij de rechtbank tot opheffing van de verplichting om te vereffenen volgens de wet (art. 4:202 lid 2 BW).
- c. Een nalatenschap die overeenkomstig de wettelijke verdeling in de zin van art. 4:13 BW wordt verdeeld, wordt slechts overeenkomstig afdeling 4.6.3 BW vereffend in het geval de echtgenoot beneficiair aanvaardt.

Daarnaast is in art. 4:209 BW de mogelijkheid opgenomen de kantonrechter te verzoeken om kosteloze vereffening van de nalatenschap of opheffing van de vereffening. De vereffeningprocedure wordt hiermee voor de erfgenamen aanzienlijk vereenvoudigd.

5.4 Personen met wettelijke vertegenwoordigers

De handelingsonbekwame erfgenaam wordt bij zijn keuze met betrekking tot de aanvaarding van een nalatenschap vertegenwoordigd door een wettelijke vertegenwoordiger. Dit kunnen de ouders, voogd of curator van de minderjarige respectievelijk onder curatele gestelde zijn.

De wettelijk vertegenwoordiger van een erfgenaam kan op grond van art. 4:193 lid 1 BW de nalatenschap niet zuiver aanvaarden, maar is verplicht voor deze beneficiair te aanvaarden. De zuivere aanvaarding van een nalatenschap is nietig (HR 9 september 1988, *NJ* 1989/233). Voor de verwerping van de nalatenschap heeft de wettelijk vertegenwoordiger een machtiging van de kantonrechter nodig. De wettelijk vertegenwoordiger behoeft overigens ook een machtiging van de kantonrechter voor het aannemen van een making of gift waaraan een voorwaarde of last is verbonden, op grond van art. 1:253k juncto 1:345 lid 1 letter c BW. Zonder deze machtiging is de aanvaarding op grond van art. 1:347 lid 1 BW vernietigbaar. De verklaring van beneficiaire aanvaarding of verwerping moet binnen drie maanden, vanaf het moment dat de nalatenschap of een deel daarvan aan de erflater toekomt, door de wettelijk vertegenwoordiger afgelegd worden. De kantonrechter kan deze termijn op verzoek van de wettelijk vertegenwoordiger verlengen (art. 4:193 lid 1 juncto 4:192 lid 2 BW). Is er binnen

⁵¹ MvA Kamerstukken I, 1968/1969, 3771, nr. 133, p. 64.

⁵² B.M.E.M. Schols, *Handboek Erfrecht* Deventer: Kluwer 2011, p. 608 - 610; Vegter, diss. Leiden p. 193.

de gestelde termijn geen keuze uitgebracht, dan geldt de nalatenschap als door de erfgenaam beneficiair aanvaard. De kantonrechter kan hiervan aantekening doen houden in het boedelregister (art. 4:193 lid 2 BW).

Beneficiaire aanvaarding leidt in beginsel tot de vereffeningprocedure van afdeling 4.6.3 BW. Bij een nalatenschap met een positief saldo kan de wettelijke vertegenwoordiger bij de rechtbank op grond van art. 4:202 lid 2 BW een verzoek indienen tot ontheffing van de vereffening volgens de wet, zie paragraaf 4.3.3. Deze voorziening is opgenomen omdat in de meeste gevallen bij boedels met minderjarigen en curandi de verplichting om te vereffenen volgens de wet in verband met de beneficiaire aanvaarding een te zwaar middel is.⁵³ Deze mogelijkheid staat niet meer open wanneer een andere erfgenaam op een andere grond dan art. 4:193 lid 1 BW ook beneficiair heeft aanvaard.⁵⁴

Is geen sprake van een positief saldo, dan is de wettelijk vertegenwoordiger gehouden de nalatenschap ook daadwerkelijk af te wikkelen volgens de regels van de wettelijke vereffening. Doet hij dit niet, dan is hij aansprakelijk op grond van art. 4:212 BW.⁵⁵

5.5 De praktijk, een enquête

In de periode van 28 maart 2012 tot 9 april 2012 is er door de NOS en Netwerk Notarissen onder 160 notariskantoren die aangesloten zijn bij Netwerk Notarissen een schriftelijke enquête gehouden. Een 83-tal notariskantoren heeft de enquête volledig ingevuld geretourneerd.

De vragen en antwoorden van deze schriftelijke enquête luiden (verkort):

Vraag	Antwoord
Is in uw praktijk het aantal verwerpingen en beneficiaire aanvaardingen toegenomen in 2011 ten opzichte van voorgaande jaren?	50 kantoren: "er komen meer beneficiaire aanvaardingen in onze praktijk voor." 33 kantoren: "wij zien geen toename van het aantal beneficiaire aanvaardingen in de praktijk."
Waarom is het aantal beneficiaire aanvaardingen toegenomen?	11 kantoren: "door de crisis zitten er vaker schulden in de nalatenschap." 10 kantoren: "we zijn de erfgenamen bewuster gaan adviseren om te kiezen voor beneficiaire aanvaarding als

⁵³ MvA II, Parl. Gesch. Inv. Boek 4, p. 2195.

⁵⁴ Verstappen is van mening dat eenzelfde verzoek moet kunnen worden ingediend in geval van de beneficiaire aanvaarding van rechtswege op grond van art. 4:193 lid 2 BW, omdat er niet tijdig een keuze is uitgebracht. Verstappen, Handboek Erfrecht Deventer: Kluwer 2011, p. 445.

⁵⁵ Verstappen, Handboek Erfrecht Deventer: Kluwer 2011, p. 445.

	gevolg van de stand van de literatuur, jurisprudentie, etc.” 30 kantoren (tweeledige reden): - “door de crisis zitten er vaker schulden in de nalatenschap;” - “we zijn de erfgenamen bewuster gaan adviseren om te kiezen voor beneficiaire aanvaarding als gevolg van de stand van de literatuur, jurisprudentie, etc.” Anders (soms in combinatie met voorgaande antwoorden gegeven): - “Regelmatig is onbekend hoe de nalatenschap van de eerder overleden echtgenoot is afgehandeld.” - “‘Ruzie in de tent’ en dan hecht men aan een procedure, beginnende met de boedelbeschrijving bij beneficiaire aanvaarding immers verplicht.” - “Erfgenamen zijn zich steeds meer bewust van de gevolgen van het aanvaarden van een nalatenschap. Verder maakt het voor de afwikkeling niet uit of ze beneficiair aanvaarden of niet. In de meeste testamenten is een executeur benoemd waardoor de wettelijke vereffening niet van toepassing is door de ruimschootsverklaring. Is er geen executeur dan is sprake van een lichte vereffening.” - “Schulden ontstaan uit obv's of wettelijke verdeling bij overlijden eerste ouder zijn steeds meer reden voor beneficiaire aanvaarding, mede aangezien ook meer samengestelde gezinnen ontstaan.” - “Verwerpingen komen niet zo vaak voor, wel steeds meer beneficiaire aanvaardingen.” - “Met name vanwege schulden uit
--	---

	eerdere opengevallen nalatenschappen. Ook veiligheidshalve.” - “Wij bespreken de beneficiaire aanvaarding zeer nadrukkelijk bij iedere nalatenschapsbespreking.”
Wat is de inschatting van het aantal toegenomen aantal beneficiaire aanvaardingen en verwerpingen?	0% : 1 5% : 1 7% : 1 8% : 2 10% : 7 14% : 1 15% : 3 20% : 5 25% : 6 30% : 3 40% : 5 50% : 3 200%:1
Als er schulden in de nalatenschap zijn waarom kiezen zuiver aanvaardende erfgenamen dan niet voor beneficiaire aanvaarden of verwerping?	Diverse antwoorden, die onder meer als volgt kunnen worden gerubriceerd en geparafraseerd: - het is erfgenamen onbekend dat ze met bepaalde gedragingen de nalatenschap zuiver aanvaarden; - uit eerbied/piëteit voor de overledene.

5.6 Beneficiaire aanvaardingen in 2011 en 2012

Er is een steekproef gedaan bij 9 van de 19 rechtbanken in Nederland.⁵⁶ De cijfers van beneficiaire aanvaardingen van die rechtbanken zijn afgezet tegen de CBS/Statline gegevens van overlijdens in de gemeenten die liggen in het arrondissement van deze rechtbanken.

Uit de cijfers komt naar voren dat het aantal beneficiaire aanvaardingen in het gebied van de 9 rechtbanken samen in 2011 9,7% is gestegen ten opzichte van 2010. De stijging van het aantal beneficiaire aanvaardingen is een absolute stijging; in het gebied van de onderzochte rechtbanken zijn niet meer mensen overleden. Het sterftecijfer laat zelfs gemiddeld een lichte daling zien (-1,1%).

⁵⁶ Er hebben twee steekproeven plaatsgehad bij de griffies van negen rechtbanken: de eerste in april 2012 in verband met de cijfers van de aantallen beneficiaire aanvaardingen en verwerpingen in 2011; de tweede in september 2012. Deze steekproeven hebben zowel telefonisch als schriftelijk (per fax en e-mail) plaatsgevonden.

Voor 2012 wordt op basis van de cijfers van de eerste acht maanden een stijging van 13,4% verwacht ten opzichte van 2011. Voor 2012 zijn de cijfers van de maanden januari tot en met augustus opgevraagd. De cijfers van de eerste acht maanden van 2012 zijn omgerekend naar het hele kalenderjaar, zodat een verwachting kan worden gemaakt van het beeld voor het totale jaar 2012.

Van de negen rechtbanken zijn ook de cijfers van de verwerpingen opgevraagd. Het aantal verwerpingen van erfenissen groeit voor het tweede jaar op rij. In 2011 zijn er ruim 5% meer erfenissen verworpen dan in 2010; in 2012 groeit het aantal verwerpingen naar verwachting met ruim 15% ten opzichte van 2011.

In schema:

TOTAAL van rechtbanken 1 t/m 9:

	% 2012 t.o.v. 2011	2012, aantallen ⁵⁷	2012 tot 31 augustus	2011, aantallen	% 2011 t.o.v. 2010	2010, aantallen
Beneficiair	13,4%	7.170		6.324	9,7%	5.765
Verworpen	15,6%	2.944		2.547	5,2%	2.422
Overlijdens			44.348	59.959	-1,1%	60.614

5.7 Cijfers CBS over nalatenschappen

Hieronder is een aantal relevante cijfers opgenomen die door het CBS zijn gepubliceerd met betrekking tot nalatenschap; het betreft de op 16 mei 2011 gepubliceerde cijfers over 2008.

Netwerk Notarissen heeft telefonisch contact gehad met een medewerker van het CBS over de voorlopige cijfers over nalatenschappen van 2009; deze cijfers zijn nog niet gepubliceerd. De betreffende medewerker kon alvast wel een aantal indicerende uitspraken doen over de cijfers 2009:

- In 2009 is door overledenen zo'n 12 miljard euro aan vermogen nagelaten. Het totale geërfde vermogen blijft ongeveer gelijk aan 2008.
- Er zijn meer kleine en gemiddelde erfenissen. Er zijn minder mensen die een heel groot vermogen hebben nagelaten.
- Hoewel de financiële crisis nog geen groot effect heeft op het totale bedrag dat in 2009 in Nederland is nagelaten, laten de voorlopige cijfers wel zien dat steeds meer erfenissen in de buurt van het gemiddelde bedrag blijven. Er zijn minder uitschieters naar boven, dat wil zeggen dat er minder mensen zijn die een hele grote erfenis nalaten.

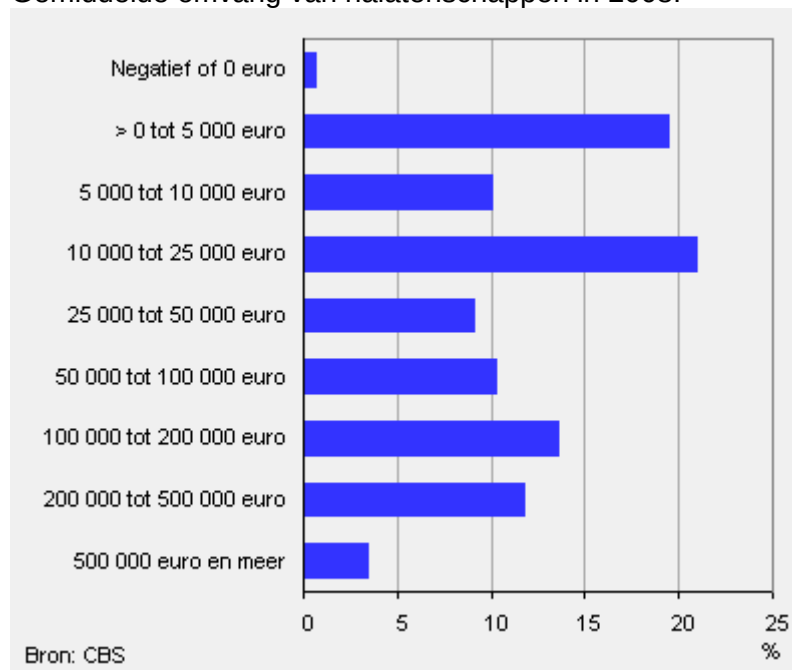
Volgens de aan Netwerk Notarissen telefonisch meegedeelde informatie komt het CBS eind oktober 2012 met de exacte cijfers van 2009.

Uit het bericht van het CBS van 16 mei 2011 (Statline) over de nalatenschappen in 2008 blijkt:

⁵⁷ Verwachting 2012 totaal, op basis van gegevens over de acht eerste maanden.

1. Door overledenen in Nederland werd in totaal ruim 12 miljard euro aan vermogen nagelaten.
2. Gemiddelde erfenis was 110 duizend euro.
3. Bijna 30 procent van de erflaters liet een eigen woning na. De gemiddelde waarde hiervan bedroeg ruim twee ton.
4. Naast bezittingen werden ook schulden nagelaten. Zo'n 16 procent van de nalatenschappen bevatte een hypotheekschuld van gemiddeld 64 duizend euro.

Gemiddelde omvang van nalatenschappen in 2008:

5.8 Een blik over de grens

Stel Nederland zou, als hypothese, er voor opteren om in te grijpen in het huidige systeem en kiezen voor een van de in hoofdstuk 3 beschreven routes, zou Nederland dan een vreemde eend in de Europese bijt worden? Anders gezegd: geldt voor alle landen in Europa een systeem waarbij een erfgenaam ook met zijn 'eigen' vermogen in moet staan voor schulden van de nalatenschap, tenzij hij in actie komt? Om een indruk te krijgen van de positie van erfgenamen met betrekking tot schulden van de nalatenschap van een aantal landen van Europa werd de hierna opgenomen eenvoudige questionnaire, een 'quickscan', verstuurd naar deskundigen op het terrein van het erfrecht.⁵⁸

⁵⁸ De deskundigen werden 'gerekruteerd' op basis van hun deelname aan het standaardwerk 'Erbrecht in Europa', R. Süß (red.), Zerb verlag 2007, hierna 'Erbrecht in Europa'. Dit werk werd ook geraadpleegd bij de interpretatie van de berichtgeving. De volgende landen hebben wij een eenvoudige questionnaire gestuurd: België, Bosnië en Herzegovina, Denemarken, Duitsland, Engeland, Finland, Frankrijk, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Rusland, Tsjechië, Turkije, Zweden en Zwitserland. Reactie hebben wij ontvangen van de volgende landen:

Vragen
Zijn in 'uw' land de erfgenamen aansprakelijk voor de schulden van de erflater?
Is ook het eigen (niet geërfde) vermogen van de erfgenaam uitwinbaar door schuldeisers?
Ontstaat deze aansprakelijkheid met uitwinbaarheid van rechtswege?
Zijn er methoden om aan de aansprakelijkheid en uitwinbaarheid te ontkomen of deze te beperken?
Werken deze methoden automatisch of moet men er een beroep op doen?
Kan men, als later blijkt dat de nalatenschap negatief is, alsnog een methodiek inzetten om toch aan de aansprakelijkheid en uitwinbaarheid te ontkomen?
Hoe geschiedt dan in grote lijnen de afwikkeling van een negatieve nalatenschap?
Worden de erfgenamen nooit aansprakelijk voor de schulden van de erflater? Ook niet bij een onzorgvuldige afwikkeling?

Hoewel vergelijking van de systemen pas goed mogelijk is indien men teruggaat naar de erfrechtelijke basisbeginselen van een land, kan toch op basis van de ontvangen deskundigenberichten geconcludeerd worden dat niet in alle landen de erfgenamen, althans niet zo maar, met hun 'eigen' vermogen moeten instaan voor schulden van de nalatenschap. Sprekend zijn de volgende landen:

Engeland: Engeland kent geen saisine. De nalatenschap wordt afgewikkeld door een Executor of Administrator. Eerst vindt de afwikkeling plaats, als tussenstap, dan pas wordt de (resterende) nalatenschap 'overhandigd' aan erfgenamen of legatarissen. Van persoonlijke aansprakelijkheid voor nalatenschapsschulden is in beginsel geen sprake.⁵⁹

Wales: Idem.⁶⁰

Schotland: Idem.⁶¹

Denemarken (Prof. Dr. Gerhard Ring en Dr. LL.M. Line Olsen-Ring), Engeland, Wales en Schotland (Dr. Felix Odersky), Frankrijk (Dr. Christoph Döbereiner), Griekenland (prof.dr. Spyros Tsantinis), Hongarije (Dr. Ádám Tóth), Letland (LL.M. Theis Klauberg), Luxemburg (Dr. Susanne Frank), Oostenrijk (mondeling) (Dr. Franz Haunschmidt), Portugal (Rechtsanwältin Ines Wollmann), Tsjechië (Dr. Claudie Rombach), Zweden (a.D. Ernst Johansson) en Zwitserland (Dr. iur. Isabelle Berger-Steiner en Prof. Dr. iur. Stephan Wolf).

⁵⁹Erbrecht in Europa, p. 730.

⁶⁰Erbrecht in Europa, p. 730.

⁶¹Erbrecht in Europa, p. 779.

- Zweden: De nalatenschap wordt als 'rechtspersoon' aangemerkt. Van persoonlijke aansprakelijkheid voor de schulden van de nalatenschap is in beginsel geen sprake. Indien men schuldeisers bewust beperkt in de verhaalsmogelijkheden is men wel aansprakelijkheid.⁶²
- Portugal: Alleen de goederen van de nalatenschap zijn uitwinbaar.⁶³
- Hongarije: De erfgenamen staan slechts in voor nalatenschapsschulden met hun erfdeel of hun eigen vermogen, echter beperkt tot de hoogte van het erfdeel.⁶⁴
- Tsjechië: Het uitgangspunt is dat er niet meer uitwinbaar is dan het nalatenschapsvermogen. Indien de nalatenschap negatief is, kan men de nalatenschap afgeven aan de schuldeisers of treedt het faillissement van de nalatenschap in.⁶⁵

Ook de volgende systemen lijken gunstiger voor de erfgenamen daar waar het de schuldenproblematiek betreft:

- Denemarken: Als de nalatenschap 'particulier' wordt afgewikkeld dan staat men als erfgenaam in voor de schulden van de nalatenschap. Een particuliere afwikkeling is alleen mogelijk als aannemelijk is dat de nalatenschap solvent is.⁶⁶
- Frankrijk: Als uitgangspunt geldt de saisine en het systeem is vergelijkbaar met dat van Nederland. Een gemaakte keuze kan evenwel onder omstandigheden 'teruggedraaid' worden. Bovendien bestaat onder omstandigheden de mogelijkheid tot 'decharge'.⁶⁷
- Oostenrijk: Erfgenamen en 'legatarissen' worden niet automatisch opvolgers van de erflater. Eerst na het volgen van een gerechtelijke procedure mogen ze de nalatenschap in bezit nemen.⁶⁸

Ook al is het onderzoek beknopt en slechts indicatief en is in veel landen de positie van erfgenamen wel vergelijkbaar met die van Nederland, kan de conclusie worden getrokken dat een koerswijziging in Nederland niet zou betekenen dat Nederland binnen Europa een vreemde eend in de bijt wordt.⁶⁹

⁶² Erbrecht in Europa, p. 1304.

⁶³ Erbrecht in Europa, p. 1202.

⁶⁴ Erbrecht in Europa, p.1595.

⁶⁵ Erbrecht in Europa, p. 1511.

⁶⁶ Erbrecht in Europa, p. 456.

⁶⁷ Erbrecht in Europa, p. 627 en 663. Zie voor deze decharge' (art. 786 (2) CC), waarover B. Schols, *Executele*, diss. Nijmegen 2007, p. 302, noot 331.

⁶⁸ Erbrecht in Europa, p. 1113.

⁶⁹ Van de landen waarvan op de dag van afsluiting van de rapportage nog geen verslag werd ontvangen, is er ook een aantal landen waar de erfgenamen niet, althans niet zo maar, met hun eigen vermogen moeten instaan voor schulden van de nalatenschap. Zo is in *Finland* in beginsel slechts de nalatenschap uitwinbaar, zij het dat de nalatenschap binnen een bepaalde periode moet worden 'geinventariseerd', Erbrecht in Europa, p. 605. Ook is er een beperkte uitwinbaarheid in *Bosnië en Herzegovina*, Erbrecht in Europa, p. 385. *Ierland* kent een stelsel vergelijkbaar aan het Engelse stelsel, Erbrecht in Europa, p. 814.

Terzijde wordt opgemerkt dat per 17 augustus 2015 de *Europese Erfrechtverordening*, de ‘Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring’, de internationaal erfrechtelijke rechtsbron zal vormen.⁷⁰ De komst van de verordening zal binnen Europa (met uitzondering van Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Ierland) zorgen voor een uniform IPR-Erfrecht. Art. 23 lid 2 Erfrechtverordening bepaalt dat de op basis van de Erfrechtverordening toepasselijke erfwet ook regelt:

“e. de overgang op de erfgenamen en, naar gelang van het geval, de legatarissen van de goederen, rechten en verplichtingen die de nalatenschap vormen, met inbegrip van de voorwaarden en de gevolgen van de aanvaarding of verwerping van de nalatenschap of van een legaat;

f. de bevoegdheden van de erfgenamen, van de executeurs-testamentair en van andere beheerders van de nalatenschap, in het bijzonder wat betreft de verkoop van eigendom en het voldoen van schuldeisers, onverminderd de bevoegdheden bedoeld in artikel 29, lid 2 en lid 3;

g. de aansprakelijkheid voor de schulden van de nalatenschap;”

Nederlandse erfgenamen en schuldeisers kunnen derhalve ook geconfronteerd worden met buitenlandse erfrechtelijke aanvaardings-, vereffenings- en aansprakelijkheid/uitwinbaarheidsregimes.⁷¹

5.9 Berichtgeving in de media

In de media is mede naar aanleiding van de eerder vermelde enquête van de NOS en Netwerk Notarissen een aantal berichten verschenen over erfenissen en schulden. Hieronder een aantal van die publicaties:

⁷⁰Verordening 4 juli 2012, nr. 650/2012.

⁷¹Ook met dat van Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Ierland.

Erven huis zorgt voor problemen

ANP XTRA

daardoor duizenden euro's per jaar kwijt aan rente.

Toegevoegd: zaterdag 28 apr 2012, 06:57

Steeds meer mensen die een huis erven, komen in de financiële problemen. Dat blijkt uit een enquête van de NOS onder tachtig notariskantoren. Volgens de notarissen gaat het om duizenden erfgenamen en loopt dat aantal de laatste tijd alleen maar op.

Door de vastzittende woningmarkt krijgen erfgenamen het huis niet makkelijk verkocht. De gemiddelde verkooptijd is opgelopen tot twee jaar. Op de huizen die mensen erven zit een gemiddelde hypotheekschuld van 64.000 euro. Erfgenamen zijn

Erfrecht

Netwerk Notarissen, waarbij notariskantoren uit het hele land zijn aangesloten, wil dat het erfrecht wordt aangepast. Volgens het samenwerkingsverband komen te veel mensen geheel buiten hun schuld in de problemen.

Nu is het zo dat een erfenis automatisch wordt verkregen, tenzij iemand duidelijk aangeeft die erfenis niet te willen. De notarissen vinden dat in plaats daarvan de wettelijke norm moet worden dat erfgenamen de nalatenschap onder voorwaarden aanvaarden.

Dit 'beneficiair aanvaarden' heeft als voordeel dat erfgenamen niet plotseling met enorme lasten worden geconfronteerd. Er kleven ook nadelen aan: zo kun je pas aanspraak maken op de erfenis als alle schulden zijn voldaan.

WOZ-waarde

De notarissen pleiten er ook voor dat betalingsuitstel van de erfbelasting over de woz-waarde van een huis niet meer rentedragend is. Erfgenamen kunnen nu twee jaar uitstel van betaling aanvragen, maar daar moet wel rente over worden betaald.

Erfenis huis leidt vaker tot schuld

Door de slechte woningmarkt blijven meer erfgenamen zitten met een onverkoopbaar huis, terwijl aan dat bezit hoge kosten verbonden zijn. 'Het moet niet lang meer duren.'

AMSTERDAM Een erfenis ontpopt zich steeds vaker als een doos van Pandora. Door de slechte woningmarkt worden mensen die een huis met hypotheek erven vaak langdurig opgezadeld met hoge lasten. Notarissen slaan alarm en bepleiten een wetswijziging.

Van onze verslaggeefster
Yvonne Hofs

De meeste mensen zijn blij met een erfenis, want dat betekent een financiële meevaller. Zo niet voor Wendy Vliegen-Vogelaar (31) uit Budel. Zij zit in haar maag met de woning die ze van haar vorig jaar overleden vader heeft geërfd. Het appartement uit 1963 staat al bijna een jaar te koop maar trekt nauwelijks kijkers.

'Zolang het niet verkocht is, moeten mijn zus en ik de hypotheeklasten, de energierekening en het onderhoud blijven betalen', vertelt Vliegen. 'Op het huis zit een hypotheek van 100.000 euro. De hypotheekrente en servicekosten bedragen 600 euro per maand. Mijn zus en ik delen de lasten. Nu kan ik die 300 euro nog opbrengen, maar het moet niet lang meer duren. Ik ben vijf maanden geleden bevallen van mijn eerste kind, en ben daarna minder gaan werken. Mijn zus heeft twee opgroeiende pubers, die binnenkort gaan studeren.'

De hoge lasten zijn extra zuur, omdat de dochters al blij mogen zijn als het huis genoeg opbrengt om de hypotheek af te lossen. Het appartement staat te koop voor 112.500 euro, na een oorspronkelijke vraagprijs van 130.000 euro. De zussen zijn al twee keer met de prijs gezakt. Hun vader liet ook wat spaargeld na, maar dat is grotendeels aan de begrafenis opgegaan. De kans dat zij aan de erfenis iets overhoudt, is vrijwel nihil.

Het relaas van Vliegen klinkt Lucienne van der Geld bekend in de oren. De juridisch directeur van Netwerk Notarissen, een samenwerkingsverband van 160 notariskantoren in heel Nederland, vindt dat er meer politieke aandacht moet komen voor 'schuldenerfenissen'. Het aantal erfenissen waarbij per saldo alleen schulden overbleven is vorig jaar 25 procent gestegen, concludeert zij op basis van een recente ledenenquête. Ook rechtbanken zagen vorig jaar een toename van het aantal erfgenamen dat de erfenis alleen wil accepteren als de balans positief uitvalt.

Netwerk Notarissen vindt dat dit 'beneficiair' aanvaarden van de erfenis de norm moet worden. Van der

naam twee keuzes krijgt voorgelegd: de erfenis zonder voorbehoud aanvaarden of hem in zijn geheel verwerpen. Wat mensen niet beseffen, is dat je een erfenis volgens de wet al hebt aanvaard als je spullen meeneemt uit het huis, als je in de auto van de overledene rijdt, of een achterstallige energierekening betaalt. Als je zo'n zogenoemde wettelijke aanvaardingsdaad hebt verricht, kun je de erfenis niet meer afwijzen.'

Dit was voor de crisis nauwelijks een probleem, maar volgens de notarissen bestaan erfenissen de laatste jaren steeds vaker uit schulden.

Een belangrijke oorzaak is de stagnerende woningmarkt. Erfgenamen blijven vaak zitten met een onverkoopbaar huis, terwijl aan dat bezit soms hoge kosten verbonden zijn. Over het geërfde huis moet na een jaar erfbelasting worden betaald, of het nu verkocht is of niet. Dat zijn duizenden euro's die de erfgenamen uit eigen zak moeten voorschieten. En als het huis dan eindelijk verkocht wordt, is de opbrengst steeds vaker te laag om de hypotheek, plus de door de erfgenamen gemaakte kosten, te dekken.

Deze valkuil kunnen erfgenamen vermijden door de erfenis beneficiair te aanvaarden. Ze moeten daarvoor een verzoek bij de rechtbank indienen. De procedure is vrij eenvoudig en kan een hoop leed voorkomen, aldus Van der Geld. 'De erfenis wordt dan afgewikkeld als een faillissement. Schuldeisers als de bank en het energiebedrijf moeten dan wachten op hun geld. Als erfgenaam hoef je pas de rekeningen te betalen als het huis verkocht is. De uitgestelde rente wordt bij de hypotheekschuld opgeteld. Wanneer de verkoopopbrengst hoger is dan de hypotheek, moet je die schuld alsnog betalen, maar als dat niet zo is, hebben de schuldeisers pech.'

Netwerk Notarissen vindt dat de wet gewijzigd moet worden om erfgenamen te beschermen. Beneficiair aanvaarden zou de standaard moeten worden. 'Het probleem zal alleen

prijzen verder zullen dalen. Duizenden mensen worden dan volkomen buiten hun schuld met grote financiële lasten opgezadeld.'

**Netwerk Notarissen
dringt aan op
een wetswijziging**

vijf vragen

Een erflater die louter lasten nalaat

Oma's antieke ring met diamant. Het zilverwerk. Meestal zijn erfenissen mooie herinneringen – maar wat als oma stiekem in de schulden zat en je de erfenis al hebt aanvaard? Volgens Luciënne van der Geld van notarissenkoepel Netwerk Notarissen komen dat soort situaties steeds vaker voor. Ze pleit daarom voor een wetswijziging, zodat alle erfgenamen voortaan onder voorwaarden ('beneficiair') de erfenis aanvaarden.

1 Hoe werkt dat: onder voorwaarden aanvaarden?

"Nu kan een erfgenaam kiezen of hij de erfenis gewoon 'zuiver' aanvaardt of aanvaardt onder voorwaarden. Bij een gewone erfenis ben je aansprakelijk voor zowel de lusten als de lasten. Bij beneficiair aanvaarden krijg je alleen de lusten, als die er nog zijn op het moment dat alle schulden zijn afgelost. De erfgenamen mogen dan niet aan de erfenis komen tot alle schuldeisers betaald zijn.

2 Wat gebeurt er dan met de juwelen van oma die al generaties in de familie zijn?

"Antieke zaken die al lang in de familie zijn en echt waarde hebben, kunnen verkocht worden om schulden in te lossen. De erfgenamen krijgen alleen iets van de erfenis als er saldo overblijft, maar daarvoor moet eerst alles contant gemaakt worden. Fotoboeken die niet van waarde zijn, mogen de erfgenamen sowieso houden."

3 Waarom moet beneficiair aanvaarden verplicht worden?

"Je ziet nu dat er vaak schulden in de erfenis zitten waar de erfgena-

men helemaal niet op bedacht zijn. Die erfgenaam denkt iets positiefs te erven, maar krijgt er schulden bij. Een goed voorbeeld is iemand die een huis erft waarvan de vaste lasten gewoon doorlopen. Als het huis niet binnen een jaar verkocht is, moet er belasting over betaald worden. Voordat mensen hebben geïnventariseerd wat er allemaal in de erfenis zit, hebben ze zich vaak al per ongeluk gedragen als erfgenaam en daarmee hebben ze dan de erfenis voor de wet aanvaard. Die mensen willen we beschermen.

4 Hoe doe je dat, je per ongeluk als erfgenaam gedragen?

"Vaak gebeurt dat uit onwetendheid, als erfgenamen bijvoorbeeld de juwelen van oma meenemen omdat ze bang zijn dat ze er wordt ingebroken. Wie zich niet per ongeluk als erfgenaam wil gedragen, moet geen nota's van de overledene betalen, de inboedel in huis laten, en niet het geld van de bank halen. Je mag wel het gras maaien als je wilt dat het huis er goed uitziet voor mogelijke kopers."

5 Veel erfenissen lopen goed af. Is meteen verplichten van beneficiair aanvaarden niet een paardenmiddel?

"Als dat zou betekenen dat je met elke erfenis, ook met de positieve, naar de rechter moet, dan wel. Dan zou de rechter het enorm druk krijgen. Daarom zijn we aan het onderzoeken hoe je het systeem dan moet veranderen, want het moet wel praktisch blijven. We kijken daarvoor naar Scandinavische landen."

Renske van Dijk en Karen Hagen

Charlotte (23) 'erft' belastingschuld van haar overleden moeder

'Hoe moet ik ooit 10.000 euro betalen?'

door MARJOLEIN SCHIPPER

Toen ze zestien was, overleed haar vader, drie jaar later haar moeder. Op haar negentiende was Charlotte Malafosse wees; de enige familie die ze nog bezat waren twee halfbroers in Frankrijk. Met een bewonderenswaardige overlevingslust wist ze in haar centje stand te houden en zelfs te gaan studeren. Tot vorig jaar plotsklaps bleek dat Charlotte tienduizend euro aan belastingschuld heeft 'geërfd' van haar moeder...

"Mijn moeder heb ik als gevolg van kanker jarenlang zwakker en zwakker zien worden", zegt Charlotte Malafosse (23). "Ik denk dat ze zich aan het leven vastklampte omdat ze mij, haar tienerdochter, niet alleen wilde achterlaten. Mijn vader was immers ook al overleden. Na haar overlijden kwam het keiharde besef helemaal alleen op de wereld te staan. Gelukkig kon ik in die tijd wonen bij de ouders van mijn toenmalige vriend, zij hebben mij heel lief opgevangen."

Rekeningen

Veel geld bleef er niet over: er stond nog geen 200 euro op de rekening van Charlottes moeder en dat ging automa-

DEN BOSCH, dinsdag

tisch op aan openstaande rekeningen. Als negentienjarige, verdrietig en al, regelde ze keurig wat er te regelen viel, zoals de begrafenis, waarvoor haar moeder gelukkig verzekerd was. "De laatste maanden verbleef mijn moeder in een hospice, het huis was al opgezegd en ook de inboedel verdeeld. Ik dacht dat alles netjes was afgehandeld."

Na alle jaren van ziekte en dood om haar heen werd Charlotte depressief. Ze vertrok een jaar naar Frankrijk om daar bij haar halfbroers, haar enige familie op deze we-

reld, te wonen. Bij terugkomst vorig jaar deed ze op haar Nederlandse postadres een wel heel vervelende ontdekking: "Mijn moeder bleek een belastingschuld van tienduizend euro te hebben. Omdat ze de laatste jaren zo ziek was, had ze nagelaten administratieve zaken goed te regelen. En omdat ik haar enige kind was, kwam die schuld nu op mijn conto. Terwijl ik net was begonnen aan een studie psychologie en mijn leven weer een beetje op de rit begon te krijgen. Ik ben student, moet zonder de ouders alles in mijn centje regelen. Ik heb een bijbaantje

'Ik dacht dat alles netjes was afgehandeld'

en ben al dolblij als ik aan het eind van de maand 100 euro overhoud. Hoe moet ik ooit tienduizend euro afbetalen?"

Charlotte had, zo bleek, de erfenis moeten verwerven of zogenaamd 'beneficiair' aanvaarden, dat wil zeggen dat je de erfenis alleen aanvaardt

• Charlotte Malafosse kan weer een beetje lachen. Ze hoopt dat de schuld die ze van haar moeder heeft geërfd, haar wordt kwijtgescholden. FOTO: JOHN CLAESSENS

als er niet meer schulden dan bezittingen zijn. "Ik had daar pal na het overlijden van mijn moeder allemaal geen idee van. Ik was negentien toen en kende niemand die verstand had van dit soort za-

ken. Ik heb deze maand alsnog een akte van verwerping laten opmaken bij de rechtbank in Maastricht; maar het is nog maar de vraag of de Belastingdienst daar geneegen mee neemt."

Charlotte wil mensen nu waarschuwen: "Als je erfgenaam bent, check dan van tevoren goed of je niet met schulden wordt opgezadeld. Bij de Belastingdienst liet men mij al weten dat regels nu eenmaal regels zijn."

Onbillijk

"Wordt de akte niet aanvaard, dan zou ik wellicht nog een beroep kunnen doen op de zogenaamde 'hardheidsclausule'. Als blijkt dat een individuele belastingbetaler wordt geconfronteerd met belastingwetgeving die in zijn of haar bijzondere geval heel onbillijk uitpakt, kan de dienst van de wet afwijken."

De schuld is erg, maar Charlotte vindt het nog veel erger dat de nagedachtenis aan haar moeder op deze manier wordt overschaduwd: "Ik kan bijna niet meer aan haar denken zonder dat die schuld door mijn hoofd spookt. Ik had zo gehoopt dat ik na alle ellende en verdriet eindelijk mijn leven weer kon oppakken..."

5.10 Relevante wetsartikelen

BOEK 4 BW

Artikel 182.

1. Met het overlijden van de erflater volgen zijn erfgenamen van rechtswege op in zijn voor overgang vatbare rechten en in zijn bezit en houderschap. De eerste zin geldt niet wanneer de nalatenschap ingevolge artikel 13 wordt verdeeld; in dat geval volgt de echtgenoot van rechtswege op in het bezit en houderschap van de erflater.
2. Zij worden van rechtswege schuldenaars van de schulden van de erflater die niet met zijn dood tenietgaan. Is een prestatie deelbaar, dan is ieder van hen verbonden voor een deel, evenredig aan zijn erfdeel, tenzij zij hoofdelijk zijn verbonden.

Artikel 184.

1. Schuldeisers van de nalatenschap kunnen hun vorderingen op de goederen der nalatenschap verhalen.
2. Een erfgenaam is niet verplicht een schuld der nalatenschap ten laste van zijn overig vermogen te voldoen, tenzij hij:
 - a. zuiver aanvaardt, behalve voor zover de schuld niet op hem rust en onverminderd de artikelen 14 lid 3 en 87 lid 5;
 - b. de voldoening van de schuld verhindert en hem daarvan een verwijt kan worden gemaakt;
 - c. opzettelijk goederen der nalatenschap zoek maakt, verbergt of op andere wijze aan het verhaal van schuldeisers der nalatenschap onttrekt; of
 - d. vereffenaar is, in de vervulling van zijn verplichtingen als zodanig in ernstige mate tekortschiet, en hem daarvan een verwijt kan worden gemaakt.
3. In ieder geval kunnen, wanneer uit de nalatenschap een uitkering heeft plaatsgevonden aan een erfgenaam die de nalatenschap beneficiair heeft aanvaard, de schuldeisers van de nalatenschap zich op het vermogen van die erfgenaam verhalen tot de waarde van hetgeen hij uit de nalatenschap heeft verkregen. Artikel 223 lid 1 vindt daarbij overeenkomstige toepassing.

4. Hij die ingevolge lid 2 onder b of c met zijn gehele vermogen aansprakelijk is geworden, blijft dit ook na verwerping van de nalatenschap. 5. Lid 2 is van overeenkomstige toepassing op de verplichting van een erfgenaam tot nakoming van een last die bestaat uit een uitgave van geld of van een goed dat niet tot de nalatenschap behoort.

Artikel 185.

1. Gedurende drie maanden na het overlijden van de erflater kan op goederen van een nalatenschap die niet door alle erfgenamen zuiver is aanvaard, geen verhaal worden genomen, tenzij de schuldeiser hiertoe ook in geval van faillissement van de erflater had kunnen overgaan.
2. Gedurende die tijd kan de kantonrechter op verzoek van een belanghebbende de maatregelen voorschrijven die hij in diens belang nodig acht.
3. De termijn kan voor de afloop daarvan door de kantonrechter ten aanzien van bepaalde schuldeisers een of meer malen op grond van bijzondere omstandigheden worden verlengd. De verlenging wordt in het boedelregister ingeschreven.

Artikel 190.

1. Een erfgenaam kan een nalatenschap aanvaarden of verwerpen. Een aanvaarding kan zuiver geschieden of onder voorrecht van boedelbeschrijving.
2. De erflater kan de erfgenamen in hun keuze niet beperken. Evenmin kan een erfgenaam dienaangaande vóór het openvallen der nalatenschap een beslissing nemen.
3. De keuze kan alleen onvoorwaardelijk en zonder tijdsbepaling geschieden. Zij kan niet een deel van het erfdeel betreffen. Hetgeen aan een erfgenaam die reeds aanvaard heeft, opkomt door de vervulling van een door de erflater aan een erfstelling toegevoegde voorwaarde kan evenwel nog afzonderlijk aanvaard of verworpen worden.
4. Een eenmaal gedane keuze is onherroepelijk en werkt terug tot het ogenblik van het openvallen der nalatenschap. Een aanvaarding of verwerping kan niet op grond van dwaling, noch op grond van benadeling van een of meer schuldeisers worden vernietigd.

Artikel 191.

1. De in het vorige artikel bedoelde keuze wordt gedaan door het afleggen van een daartoe strekkende verklaring ter griffie van de rechtbank van het sterfhuis. De verklaring wordt in het boedelregister ingeschreven.
2. Zolang de nalatenschap niet door alle erfgenamen is aanvaard, kan de kantonrechter de maatregelen voorschrijven die hij tot behoud van de goederen nodig acht.

Artikel 192.

1. Een erfgenaam die zich ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam gedraagt, aanvaardt daardoor de nalatenschap zuiver, tenzij hij zijn keuze reeds eerder heeft gedaan.
2. Indien een erfgenaam zijn keuze nog niet heeft gedaan, kan de kantonrechter hem daarvoor op verzoek van een belanghebbende een termijn stellen, die ingaat op de dag nadat de belanghebbende deze beschikking aan de erfgenaam heeft doen betekenen en de beschikking onder vermelding van de gedane betekening heeft doen inschrijven in het boedelregister. De kantonrechter kan op verzoek van de erfgenaam de termijn voor de afloop daarvan een of meer malen verlengen; de verlenging wordt in het boedelregister ingeschreven.
3. Laat de erfgenaam de termijn verlopen zonder inmiddels een keuze te hebben gedaan, dan wordt hij geacht de nalatenschap zuiver te aanvaarden.
4. Een erfgenaam die nog geen keuze heeft gedaan, wordt geacht beneficiair te aanvaarden, wanneer een of meer zijner mede-erfgenamen door een verklaring beneficiair aanvaarden, tenzij hij alsnog de nalatenschap zuiver aanvaardt of verwerpt binnen drie maanden nadat hij van die beneficiaire aanvaarding kennis heeft gekregen of,

indien voor hem op het tijdstip van die beneficiaire aanvaarding een overeenkomstig het tweede lid gestelde of verlengde termijn liep, binnen die termijn. De zuivere aanvaarding kan slechts geschieden op de wijze als bepaald in het eerste lid van het vorige artikel.

Artikel 193.

1. Een wettelijke vertegenwoordiger van een erfgenaam kan voor deze niet zuiver aanvaarden en behoeft voor verwerping een machtiging van de kantonrechter. Hij is verplicht een verklaring van beneficiaire aanvaarding of van verwerping af te leggen binnen drie maanden vanaf het tijdstip waarop de nalatenschap, of een aandeel daarin, de erfgenaam toekomt. Deze termijn kan overeenkomstig artikel 192 lid 2, tweede zin, worden verlengd.
2. Heeft hij de termijn laten verlopen, dan geldt de nalatenschap als door de erfgenaam beneficiair aanvaard. De kantonrechter kan hiervan aantekening doen houden in het boedelregister.
3. De leden 1 en 2 zijn niet van toepassing in het geval, bedoeld in artikel 41 van de Faillissementswet.

Artikel 194.

1. Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke de legaten en lasten die hij moet voldoen, tot een geringer bedrag uit zijn erfdeel kunnen worden bestreden dan zonder die uiterste wil het geval zou zijn geweest, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd om alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans komen de schulden der nalatenschap met uitzondering van de hem tevoren niet bekende legaten, alsmede de hem tevoren reeds bekende lasten, ten laste van zijn gehele vermogen voor zover hij deze ook zonder die uiterste wil niet uit zijn erfdeel had kunnen bestrijden.
2. Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding bekend wordt met een uiterste wil, volgens welke zijn erfdeel groter is dan het zonder die uiterste wil zou zijn geweest, of met een na zijn aanvaarding voorgevallen gebeurtenis waardoor zijn erfdeel is vergroot, wordt, indien hij binnen drie maanden na die ontdekking het verzoek daartoe doet, door de kantonrechter gemachtigd alsnog beneficiair te aanvaarden. Nochtans moet hij de schulden der nalatenschap en de lasten met zijn gehele vermogen voldoen, voor zover dat ook zonder die uiterste wil of zonder die gebeurtenis het geval zou zijn geweest.

Artikel 195.

1. Is een nalatenschap door een of meer erfgenamen beneficiair aanvaard en moet zij uit dien hoofde overeenkomstig de volgende afdeling van deze titel worden vereffend, dan zijn alle erfgenamen vereffenaar.
2. Voor de toepassing van de bepalingen van deze en de volgende afdeling inzake vereffening wordt de echtgenoot van de erflater die een recht van vruchtgebruik heeft krachtens afdeling 2 van titel 3, als een erfgenaam aangemerkt, tenzij uit de strekking van de bepalingen anders voortvloeit.

Artikel 196.

De kantonrechter kan, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve, de erfgenamen gelasten de beneficiaire aanvaarding bekend te maken in de Staatscourant en in een of meer door hem aangewezen nieuwsbladen.

Artikel 197.

1. Een notaris die op verzoek van een erfgenaam als boedelnotaris voor de beneficiair aanvaarde nalatenschap optreedt, doet zich als zodanig inschrijven in het boedelregister en geeft daarvan zo spoedig mogelijk kennis aan de overige erfgenamen.
2. Op een verzoek, uiterlijk een maand na die kennisgeving gedaan door de meerderheid van de erfgenamen of door een of meer erfgenamen die samen voor meer dan de helft gerechtigd zijn in de nalatenschap, kan de kantonrechter een andere notaris,

die daartoe bereid is, als boedelnotaris aanwijzen. Deze doet de vervanging inschrijven en brengt haar zo spoedig mogelijk ter kennis van de eerstaangewezene en de erfgenamen.

3. In geval van bekendmaking van de beneficiaire aanvaarding overeenkomstig het vorige artikel, wordt de aanwijzing van een boedelnotaris op dezelfde wijze, onder vermelding van zijn naam en adres, bekendgemaakt.

Artikel 198.

Tenzij de kantonrechter anders bepaalt, oefenen de erfgenamen hun bevoegdheden als vereffenaars van de beneficiair aanvaarde nalatenschap tezamen uit, doch kunnen daden van gewoon onderhoud en tot behoud van de goederen, en in het algemeen daden die geen uitstel kunnen lijden, door ieder van hen zo nodig zelfstandig worden verricht.

Artikel 199.

1. Op verzoek van een belanghebbende of van de boedelnotaris kan de kantonrechter een of meer erfgenamen van een nalatenschap die beneficiair aanvaard is, gelasten zekerheid te stellen voor hun beheer en de nakoming van hun overige verplichtingen. De kantonrechter stelt het bedrag en de aard van de zekerheid vast.

2. Wanneer een erfgenaam blijkt dat de schulden der beneficiair aanvaarde nalatenschap de baten overtreffen, doet hij hiervan ten spoedigste mededeling aan de kantonrechter.

Artikel 202.

1. Een nalatenschap wordt, behoudens het in artikel 221 bepaalde, overeenkomstig de in deze afdeling gegeven voorschriften vereffend:

a. wanneer zij door een of meer erfgenamen onder voorrecht van boedelbeschrijving is aanvaard, tenzij er een tot voldoening van de opeisbare schulden en legaten bevoegde executeur is en deze kan aantonen dat de goederen der nalatenschap ruimschoots toereikend zijn om alle schulden der nalatenschap te voldoen; geschillen dienaangaande worden door de kantonrechter beslist;

b. wanneer de rechtbank een vereffenaar heeft benoemd.

2. Indien het saldo van de nalatenschap positief is kan de wettelijke vertegenwoordiger van een erfgenaam die voor deze beneficiair heeft aanvaard de kantonrechter verzoeken om ontheffing van de verplichting om te vereffenen volgens de wet.

3. Een nalatenschap die overeenkomstig artikel 13 is verdeeld, wordt in afwijking van lid 1 onder a slechts vereffend volgens de wet wanneer de echtgenoot van de erflater haar beneficiair heeft aanvaard.

Artikel 203.

1. Na een aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving kan de rechtbank een vereffenaar benoemen:

a. op verzoek van een erfgenaam;

b. op verzoek van een belanghebbende of van het openbaar ministerie, wanneer hij die met het beheer der nalatenschap belast is in ernstige mate in de vervulling van zijn verplichtingen tekortschiet, daartoe ongeschikt is of niet voldoet aan een last tot zekerheidstelling, wanneer de schulden der nalatenschap de baten blijken te overtreffen, of wanneer tot een verdeling van de nalatenschap wordt overgegaan voordat deze vereffend is.

2. De door de rechter benoemde persoon treedt als vereffenaar in de plaats van de erfgenamen.

Artikel 204.

1. Is een nalatenschap niet onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaard, dan kan de rechtbank een vereffenaar benoemen:

- a. op verzoek van een belanghebbende of van het openbaar ministerie, wanneer er geen erfgenamen zijn, wanneer het niet bekend is of er erfgenamen zijn, of wanneer de nalatenschap niet door een executeur wordt beheerd en de erfgenamen die bekend zijn haar geheel of ten dele onbeheerd laten;
 - b. op verzoek van een schuldeiser van de nalatenschap, wanneer tot een verdeling van de nalatenschap wordt overgegaan voordat de opeisbare schulden daarvan zijn voldaan, of wanneer voor hem het gevaar bestaat dat hij niet ten volle of niet binnen redelijke tijd zal worden voldaan, hetzij omdat de nalatenschap niet toereikend is of niet behoorlijk beheerd en afgewikkeld wordt, hetzij omdat een schuldeiser zich op de goederen van de nalatenschap gaat verhalen;
 - c. op verzoek van een of meer andere schuldeisers van een erfgenaam, wanneer hun belangen door een gedraging van de erfgenamen of van de executeur ernstig worden geschaad.
2. Indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig artikel 13, is lid 1, onder b en c, van overeenkomstige toepassing op het geheel van de goederen die hebben behoord tot de huwelijksgemeenschap van de erflater en zijn echtgenoot, de in die gemeenschap gevallen of daarop verhaalbare schulden, alsmede hetgeen daarvoor in de plaats is getreden.

BOEK 1 BW

Artikel 102.

Na ontbinding van de gemeenschap blijft ieder der echtgenoten voor het geheel aansprakelijk voor de gemeenschapsschulden waarvoor hij voordien aansprakelijk was. Voor andere gemeenschapsschulden is hij hoofdelijk met de andere echtgenoot verbonden, met dien verstande evenwel dat daarvoor slechts kan worden uitgewonnen hetgeen hij uit hoofde van verdeling van de gemeenschap heeft verkregen, onverminderd de artikelen 190, eerste lid, en 191, eerste lid, van Boek 3. De rechtsvordering tot voldoening van de in de tweede volzin bedoelde schuld verjaart tegelijkertijd met de rechtsvordering tegen de echtgenoot, in wiens persoon de in die volzin bedoelde gemeenschapsschuld is ontstaan.